

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра практичної психології

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
КОМУНІКАТИВНИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ
ПСИХОЛОГІВ

Дипломна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала студентка VI курсу, 622 групи,
Спеціальність «Психологія»,

Постевка Андріана

Науковий керівник:

д.мед.н., проф. Кушнір І.Г.

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри №__

від «__» _____ 2021 р.

Зав. кафедри практичної психології

_____ **В.М.Радчук**

Чернівці 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	5
1.1. Підходи щодо розвитку комунікативних вмінь.....	5
1.2. Сутність та специфіка розвитку комунікативних вмінь студентів..	22
1.3. Психологічні особливості розвитку комунікативних вмінь майбутніх психологів.....	30
Висновки до першого розділу.....	42
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	44
2.1. Організація емпіричного дослідження розвитку комунікативних вмінь майбутніх психологів.....	44
2.2. Аналіз та інтерпретація отриманих результатів.....	50
2.3. Рекомендації щодо розвитку комунікативних вмінь майбутніх психологів.....	56
Висновки до другого розділу.....	64
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	70
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність дослідження. Ситуація в нинішньому суспільстві вимагає більш активної реалізації психологічних знань та навичок у системі освіти та взагалі життєдіяльності. Особливе значення має комунікаційні компетенції суб'єкта психологічної діяльності як здатність полегшити контакти з іншими людьми, реалізуючи ефективні дії та є особливістю, яка спрощує досягнення своєї мети. Негайно вивчення комунікаційних компетенцій майбутнього психолога також має науковий сенс. Основою для вирішення майбутніх психологів до професійного спілкування є філософські та психологічні концепції комунікації. Так, методологічні проблеми комунікативної компетентності загалом і спілкування зокрема аналізуються у працях К.О. Абульханової-Славської, Г.М. Андрєєвої, О.О. Бодальова, Л.П. Буєвої, М.С. Кагана, С.Д. Максименка, О.М. Леонтєва, О.О. Леонтєва, Б.Ф. Ломова, Б.Д. Паригіна та ін. У дослідженнях Г.О. Балла, В.М. Галузяка, А.Б. Добровича, М.М. Заброцького, В.О. Кан-Каліка, Я.Л. Коломінського, М.Н. Корнева, О.В. Киричука, С.О. Мусатова, В.А. Семиченко, Л.Е. Орбан-Лембрик, Т.М. Титаренко, Ю.М. Швалба, Т.С. Яценко розкриваються різні сторони професійного спілкування. Науковцями (О.О. Вербицький, Ю.М. Ємельянов, М.П. Зажирко, В.В. Каплінський, М.О. Коць, Л.А. Петровська, С.В. Петрушін та ін.) вивчалися психолого-педагогічні умови та засоби розвитку комунікативного потенціалу особистості. Окремі сторони процесу розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів аналізуються в роботах Л.В. Долинської, М.В. Шевченко, Л.Г. Терлецької, Н.В. Чепелевої, Т.І. Федотюк, Л.І. Уманець та ін. дослідників, однак низка аспектів цієї проблеми ще залишаються нерозкритими.

Розвиток майбутніх психологів та створення своєї готовності до майбутніх професійних заходів є ключем до теорії та практики вдосконалення роботи сучасного навчального закладу. Під час навчання в університетах є основна "майстерність" професії, визначає життя та перспективи молодої

людини, існують тестовані способи взаємодії, форми поведінки та спілкування. Вибір методів та способів поліпшення орієнтації в нових умовах, значною мірою залежить від комунікаційних компетенцій і визначається розумінням її природи. Основна проблема полягає в тому, щоб побудувати таку систему освітнього та навчального процесу, який буде оптимально враховувати специфіку та закономірності не тільки особистого розвитку людини, а й професійного утворення його як фахівця. Тому, на нашу думку, важливо вивчити зв'язок між двома процесами: розвиток особистості та створення професіоналів.

Підсумовуючи вищесказане, можна зазначити, що при комунікативній компетенції являється знання та сенсорний досвід особистості для навігації в ситуаціях професійного спілкування, щоб зрозуміти мотиви, наміри, поведінкові стратегії, розчарування, як власні, так і партнера. Комунікативна компетенція особистості майбутнього психолога є досить важливим компонентом широкої та складної проблеми - формування його професійно значущих якостей. У практичному аспекті вирішення такого завдання передбачає збільшення загальної ефективності такого фахівця. Професійний зв'язок психолога в той же час реалізує комунікативні, перцептивні та інтерактивні функції, використовуючи весь набір словесних та невербальних (оптико-кінетичних, паралінгвістичних та екстралінгвістичних) засобів. Домінуючою орієнтацією та суб'єктом-суб'єкта є домінуючою. Це, перш за все, контакт, це інформація, швидкість та координація, що характеризується високим рівнем репрезентативності та поліінформативністю. Таке спілкування є специфічним синтезом усіх його основних характеристик у якісно новому вмісті.

Об'єкт дослідження – комунікативні вміння майбутніх психологів

Предмет дослідження – психологічні особливості розвитку комунікативних вмінь майбутніх психологів

Мета дослідження – дослідження процесу психологічних особливостей розвитку комунікативних вмінь майбутніх психологів

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати літературу, присвячену проблемі розвитку комунікативних вмінь
2. Виявити сутність та специфіка розвитку комунікативних вмінь
3. Вивчити основні психологічні особливості розвитку комунікативних вмінь майбутніх психологів
4. Провести емпіричне дослідження комунікативних вмінь майбутніх психологів
4. Розробити рекомендації, щодо розвитку комунікативних вмінь майбутніх психологів

Методи дослідження:

1. Теоретичного аналізу.
2. Діагностика комунікативної толерантності (В. В. Бойко)
3. Діагностика комунікативного контролю (М. Шнайдер)
4. Діагностика комунікативних та організаторських здібностей
5. Діагностика потреби у спілкуванні (за Л. Орловим)
6. Методика на визначення здатності до самоуправління у спілкуванні.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТІВ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

1.1. Підходи щодо розвитку комунікативних вмінь

Ви можете створювати навички спілкування в умовах навчання, в іншому варіанті здійснення, процес їх розвитку спонтанно та багато в чому залежить від ситуації. Дослідження показує, що створення комунікаційних заходів може бути запущена з першого століття, але цей процес повинен бути побудований на чіткій системі знань, яка характеризує один або інший етап віку розвитку дитини - дитячий сад та студент. Цей процес вимагає добре продуманої організації та спеціальної технології. [14, с. 353].

Мова - це словесне спілкування, тобто процес зв'язку за допомогою мови. Вербальний інструмент комунікації - це слова з цінностями у результатах державного досвіду. [18, с. 51].

Невербальне спілкування. Зв'язок людей не може бути порівняним для передачі інформації про телеграф, де комунікатор та одержувач обмінюються словесними повідомленнями. Емоції спілкування, які в конкретному методі стосуються спілкування, і до тих, хто бере участь у спілкуванні, природно включені до спілкування. Це емоційне ставлення, що супроводжує мову, створює особливий, незрозумілий аспект обміну інформацією, особливим, невербальним спілкуванням. Засоби невербального спілкування як специфічності почуттів є однаковим продуктом соціального розвитку, а також мова слів і не може перекривати в різних національних культурах. Болгари не згодні з співрозмовником висловити голову, який російський сприймає як заяву та згоду, а негативний заголовок голови, взятий з росіян, болгари можуть легко прийняти угоду. [19, с.82].

У різних вікових групах обрані різні кошти для невербального спілкування. Таким чином, діти часто використовують плачу, як агент

експозиції та спосіб передачі своїх бажань та настроїв. Характер комунікації, який набуває плакати у дітей, добре переданий їх часто зустрічаючи попередження "Я не плачу за тебе, і моєї матері!" Просторове розміщення комунікації необхідно збільшити роботу словесного спілкування. Репліка, кинута рукою, чітко показує зв'язок комунікатора до одержувача. У деяких видів навчання (зокрема, у викладанні "кажучи" на іноземних мовах), вчитель вважає за краще, щоб покласти студентів "на спині себе", як це зазвичай в класі, а в колі, обличчя. Для будь-якого іншого, що значно збільшує примтумність зв'язку, я інтенсифікує придбання навичок спілкування на іноземній мові. [18].

Відповідність коштів, що використовуються для невербального спілкування та змісту вербальної передачі інформації, є одним з елементів культури спілкування. Ця сумісність особливо важлива для вчителя, для якого кошти як для словесного, так і невербального спілкування є інструментом для його професійної діяльності. Як. Макаренко підкреслив, що вчитель - це таке ж слово, повинно бути здатним вимовляти з багатьма різними намірами, інвестуючи вартість договору, а потім вимагає, то Рада тощо [18].

Під впливом масового спілкування рухається в поінформованості та поведінці людей. У той же час, обставини, що характеризують безперервний потік інформації, оскільки вираження його суми в певній точці викликає якісну зміну у свідомості людей. Зміст масового спілкування повинен вплинути на розум і відчувати, тому він повинен бути зрозумілим, вони покладаються на певну середню свідомість. Потік інформації через різні канали має бути зацікавленим та емоційно вплинути. Тому наявність нового вмісту в ньому є обов'язковим елементом. [3, с .30].

Зв'язок різних сторінок (функцій) зв'язку, їх динаміка, мабуть, виражається у схемі, запропонованого вами рівня зв'язку. На першому рівні цієї схеми спілкування в першу чергу передача та прийняття інформації, його кодування та декодування, що вирівнює відмінності в оригінальній свідомості людей, які вступили в контакт. Однак на цьому рівні спілкування не

обмежується лише передачею та прийняття інформації, у прихованій формі охоплює взаємне ставлення учасників. З іншого боку спікера, антицикція (прогнозування) слухача до нього (одержувача). У свою чергу, одержувач реконструює контекст, отриманий ним: початкова ідея спікера, його досвід, знання тощо. На цьому рівні немає прямого зв'язку з загальними заходами. Зв'язок набуває чітко взаємної фігури на другому рівні, де є взаємна передача та прийняття вартості учасниками. На цьому рівні спілкування безпосередньо пов'язане з їх загальною діяльністю, щоб вирішити загальне завдання, яке призводить до певної диференціації функцій не тільки в діяльності, а й у відповідному спілкуванні.

Останній у цьому випадку може захопити природу інформування, запиту, навчання, реєстрації, замовлення тощо, забезпечуючи узгодженість співпраці. Обмін знаннями, міркуваннями, рішеннями, до яких розглянуто це повідомлення, підпорядковується спільним рішенням проблеми - отримання необхідної інформації, асиміляції навчального матеріалу, відкриття нових знань, передачі договору тощо. На третьому рівні, передній план є те, що для спілкування найбільш по суті, а саме: бажання зрозуміти монтаж і погляди один одного, слухати думки інших, навіть якщо вони не згодні з ним тощо. У цьому випадку спілкування Прагнучи створити загальну оцінку досягнутих результатів, скарг окремих учасників. Прагнення до загальної оцінки може стати перешкодою, яка передбачає різницю в основних цінностях, з якими окремі учасники вступають у спілкування. Цей третій рівень зв'язку пов'язаний з колективним характером взаємних відносин [16, с. 169-170].

Функціональний комунікаційний блок - це завдання, яке функціонує у спілкуванні. За словами В.А. Кан-Калік, створення комунікаційного завдання, початкові точки: педагогічна проблема, рівень касових викладачів та педагогічне спілкування, облік окремих студентських особливостей, облік власних індивідуальних особливостей, облік робочих методів.

За визначенням, М.І. Лізіна, завдання спілкування (або комунікаційні завдання) є метою, що досягнення в цих умовах присудила різні заходи,

здійснені в процесі спілкування. Завдання зв'язку визначається національними та зовнішніми умовами (рівень розвитку потреб комунікації, минулого досвіду з взаємодією людини, ситуацією взаємодії, природою найближчого впливу партнера). Завдання, у свою чергу, визначає характер зв'язку [11, с. 118].

Ми підкреслюємо особливості комунікаційного завдання як функціональний комунікаційний блок. По-перше, за словами М.А. Лізіна служить мовою або інвалідністю. По-друге, завдання комунікації є виробничою одиницею та рецептом, тобто, це включає мовні заходи (дії) як спікер та слухання. З точки зору спікера (наприклад, з позиції вчителя), ви можете призначити наступні групи комунікаційних завдань:

- 1) передача (повідомлення) інформація,
- 2) запит інформації,
- 3) рух до дії (словесний або невербальний)

4) вираження співвідношення з вербальною або невербальною діями педагогічного спілкування партнера (у розгляді справи - студент). Комунікаційні завдання кожної з цих груп вирішуються через різні мовні заходи. Спроба була зроблена для класифікації всіма різноманітними мовними діями (голосовими цілями) "Звіти" та "нижче", оскільки ці дослідження були Оцінений переважно інтонічні дослідження форми вираження комунікаційних завдань, їх назви та відображає чотири типи комунікації (інтонаційний): історія, питання, спонукання та вигук (В.А. Артемов). Тому загальне комунікативне завдання сказати "доповідь" визначається як розповідь, що представляє принаймні одинадцять різновидів: по суті, наратив, повідомлення, ім'я, оголошення, аукціон, репліка, відповідь, звіт, доповідь, історія, історія. Навіть більш широкий спектр мови - мотивація. За словами А.В. Вельський, В.А. Артемова, охоплює принаймні шістнадцять сортів, перерахованих у зменшенні послідовностей: замовлення, команда, попит, замовлення, попередження, загроза, заборона, виклик, застереження, заклик, консалтинг, спрага, запрошення, запит, партія, молвер [15, с. 265- 270].

Дослідники призначили комунікаційні завдання (дії) спікера (наприклад, повідомлення, переконання, спрагу, пропозиції, затвердження, пояснення, повалення, доказ, питання тощо), що несе найбільший функціональний тягар у педагогічному спілкуванні. Результати вивчення викладачів різних шкіл у Москві показують, що в педагогічному спілкуванні такі комунікаційні завдання найчастіше зустрічаються як докази, історія, пояснення. У анкеті "Що легше зробити у класі" понад 50% відповідей вчителів: "Поясніть", "Скажи", "переконати". У той же час, питання "найчастіше ви повинні робити в класі" близько 50% викладачів відповіді ", щоб довести", що вони не спостерігаються як легке завдання. 66,7% інтерв'ю вчителів вирішує комунікативне завдання успішного віри, коли вони виступають проти них, а не коли вони згодні з ними. 80% викладачів вважають за краще вирішувати комунікаційні завдання в комунікації класу, а не один учень (Л.А. Харев, Т.С. Путилівська). Іншими словами, соціально-орієнтоване повідомлення комунікації для вчителів є переважним особисто орієнтованим.

Складність вирішення проблеми доказів можна пояснити тим, що цей комплекс, включений до завдання (П.П. Блонський) у школі, як правило, не навчається. Результати комунікаційних випробувань опису, пояснень, доказів та переконань (Т.С. Путилівська) надійно показують, що чітке різноманіття методів вирішення таких завдань, таких як опис та пояснення, докази та переконання, створюються спонтанним неприйнятним, не створює . Це говорить про те, що комунікативні завдання та їх дії, які їх реалізують, повинні бути особливим предметом розвитку майбутніх вчителів. У дослідженні А.К. Маркова, в якій комунікація розглядається як заходи та цілі науки, її розвиток представлено чотирма етапами, перші два підлягають особливий інтерес. Таким чином, перший етап - це навчити студента чітко, точно висловити свої думки. На другому етапі студент повинен навчитися впливати на спілкування партнера, до цього кінця довести аргумент. Іншими словами, на цих етапах, студент повинен навчитися заповнювати комунікативне завдання. У той же

час увага приділяється необхідності визначити та дотримуватися ієрархії, порядок усунення несправностей [6, с. 192].

Завдання комунічних спікерів більш вивчені, ніж комунікаційні завдання слухача. Від позицій прослуховування в умовах педагогічного спілкування наступні комунікаційні завдання були нагороджені: "Зрозуміти", "Я пам'ятаю", "Наука", "Дізнатись", "конфлікт", "Відповідь", "повалення", "довести". Звичайно, ці завдання неоднорідні: деякі важкі ("доводять"), інші легше ("пам'ятайте"). Кожен з них пов'язаний з одним з трьох рослин для прослуховування: когнітивний, мнемічний або спілкування. Існує комунікативна установка, яка "отримує повідомлення та передає іншому", - забезпечує у всіх вікових групах, щоб максимізувати збереження сприйнятого матеріалу (цей стібок). Це слід враховувати вчителем у організації комунікаційних, навчальних та освітніх інструкцій та сформулювання мови, завдань. Тому комунікаційне завдання як функціональний пристрій з акту-комунікаційним пристроєм, який діє як конструктивний одиниця, розглядається як двосторонній блок зв'язку, який виконується динаміком та слуханням [6, с. 76].

Аналіз матеріалів з спостереження російських уроків, літератури, біології, хімії, іноземної мови, історії, географії показує, що вчитель, спілкування зі студентами та вирішення різних комунікаційних завдань за своїм характером, одночасно реалізує різні педагогічні функції за допомогою цих завдань. Дослідники знайшли чотири групи функцій (деталі в групі):

- 1) стимуляція;
- 2) реактивний, який включає в себе: а) оцінюється та б) коригувальні;
- 3) контроль;
- 4) Організація, яка включає в себе
 - а) звернення до студента сприймати, запам'ятовувати та відтворення,
 - б), яка забезпечує готовність студента до майбутніх робіт з текстом, мистецькими колекціями тощо.,
 - с), що вказує на порядок та якість завдань, інструкцій, інструкцій ,

г) організація хору, пари, груп, індивідуальної роботи в класі, е) регуляторної процедури, студент дисципліни у уроках

Проблема спілкування, освоївши свої об'єкти за допомогою комунікативних вмінь це актуальна проблема нашого часу. Необхідність її наукових та практичних рішень залежить від цих соціально-економічних процесів, що виникають у нашій ролі в останні десятиліття. Курс цих процесів з комунікативних вмінь супроводжується спілкуванням. Щороку, площа спілкування, поглиблення включення людини у зв'язки з громадськістю та відносинами, постійно ускладнюються його соціальними функціями, і тому вимоги роботодавців збільшуються до професійних компетенцій працівників. За цими факторами сучасного чоловіка повинна збільшити інтенсивність своєї комунікаційної діяльності, а головне - його якість створення психологічно зручного спілкування з іншими людьми та усунення проблем зв'язку. Це вимагає комплексного володіння особи з комунікаційними вміннями як невід'ємну частину його соціально-психологічних та професійних компетенцій. Останнім часом суб'єкт всеосяжного вивчення психології є специфіка створення комунікаційних компетенцій на різних етапах особистості психологічного розвитку, а також науковий пошук способів оптимізації розвитку цього утворення. За словами Б.В. Бушелева, невід'ємна частина якої Правильна здатність особистості - це комунікаційна техніка, яка характеризує "психологічну здатність читати" людини і використовувати його для оптично акустичного зв'язку. Це означає навички, засновані на зовнішніх функціях (зовні, обличчя та винищення очей, ходьби, рухи), щоб визначити внутрішній стан людини та згідно з цією поведінкою, а також знати та розглядати Вказує темперамент, характер, конкретні методи для ефективної взаємодії з людьми [2].

Деякі психологи (Ю.М. Ємеянов, Ю.М. Жуков, Л.А. Петровська, П.В. Відповіді тощо), беручи до уваги концепцію компетенції у спілкуванні, інтерпретує її як здатність особистості встановлювати контакт з іншими людьми через систему регулювання комунікативної діяльності [7].

Роль ключового регулятора зв'язку Л.А. Петровська дається соціально сприйнятливою формуванням, "соціальною інтелекцією" (відповідно до термінології Ю.М. Ємеянов). Ці утворення передують аспектами фізичної поведінки. Завдяки їм, людина стає носієм свого діагностичного функції сприйняття, яка включає сприйняття - оцінку партнерів, контекст ситуації. На підставі перцептивних ознак (компетенції) людина вибирає певну лінію поведінки в конкретній ситуації зв'язку, оскільки перцептивні здібності дає сприйняття та розуміння психологічної сутності партнерів зв'язку [13].

За словами О.В. Сидоренко, комунікаційні компетенції - Набір навичок спілкування, навички спілкування та комунікаційних навичок, відповідні комунікаційні завдання та достатні для їх вирішення [15, с. 73].

В своїй черги, Л. Б. Сікорська, координуючи сенс комунікативної компетенції понять з цілями його дослідження, дає йому таке визначення: «компетенції зв'язку вважається готовністю і зв'язком з конструктивним вербальним і невербальним взаємодією з іншими людьми, яка включає в себе певний набір знань комунікації, навичок та навичок " [16, с. 16].

Це означає, що структурні елементи комунікаційних компетенцій призначають однакові знання, навички та навички.

Найбільш повне визначення є найбільш повним визначенням в семантичних категоріях комунікативна компетентність, запропонована В. Куніцин, «властивість складних навичок і навичок спілкування, створюючи відповідні навички в нових соціальних структурах, знання культурних норм і обмежень в зв'язку, знання, традиції та етикетки в галузі зв'язку, дотримання правил пристойності, що національна особливість є ментальність і відображати роль в професії [10, с. 481].

Таким чином, комунікативні вміння це концепція комунікативних вмінь в науковій літературі поняття комунікативних вмінь, щоб принести вчені часто разом (Або навіть визначити) Поняття культури спілкування. Це призводить до семантичного розбіжності. Крім того, термін «комунікативних вмінь» часто живає в своїх дослідженнях або педагогічному сенсі - як індивідуальну

освіту, або зрозуміти, як культуру поведінки, тобто знання про соціальні поведінках (звичайні правила - мітки, та Готовність, ввічливість і т.д.), володіння певних звичаїв у повсякденному житті і спілкуванні. Проблема освіти в культурі поведінки студентів навичок присвячено особливо праці Богданов Р.Г. Гурова, В. І. Петрова. Також введення в науковий обіг «Культура спілкування» і ставитися до них як інтегральний компонент комунікаційних технологій визначає це поняття як «знання стандартів зв'язку та правил і дотримання людського знає в повсякденному житті», поєднуючи його зміст з культурою поведінки. У колективній роботі Л. Зотова В. Лавриненко та ін. Проте, найбільш поширеним у науковій літературі Зверніть увагу, що для визначення компетенції зв'язку з цим культури. Характерна в цьому відношенні позиція, згідно з яким культура спілкування - це «сума знань і ступінь майстерності людських навичок і навичок спілкування, які створені і прийняті зокрема суспільство на певному етапі розвитку [17, с. 35].

У цьому визначенні, це насправді технічні засоби зв'язку, тобто зв'язку компетентності. Проте, дослідник припускає, що якщо «високого рівня спілкування," потреби персони, на додаток до передачі знань, певних навичок, а також правильне розташування комунікативний, що «включає» механізми комунікації [17].

На нашу думку, це неправильне визнання профспілкової культури тільки знання принципів спілкування, психологія, спілкування і вміння застосовувати їх в спілкуванні, і тільки у виняткових ситуаціях, щоб говорити про необхідність конкретного комунікативного керівництва. У будь-якому випадку, коли показує зв'язку несучої культури високий, середній або низький рівень розвитку, очікується, що наявність моральної системи відносин зв'язку, етичної орієнтації зв'язку в якості своєї спільної позиції в зв'язку, яка психологічною основою для створення і висловлюючи навички та здібності зв'язку. Таким чином, ми можемо говорити тільки про відсутність мотивації, заснованому на опорну зв'язку опорної культури, і, отже, відсутність розвитку рівня інструменту - низька ступеня зв'язку принципів асиміляції, поведінкових

і соціальних ролі, навички спілкування. З рештою, комунікативним підходом до культури як до компетенції зв'язку або культурному поведінку, зосередивши увагу на зовнішній стороні, на стороні процесу - поза побачити дій і операцій зв'язку, яка не покриває зміст внутрішнього сайту. Тому знехтувала необхідність використовувати мотиваційну сферу особистості, яка направляє характеристики формування та розвитку відповідних навичок, тобто компетенцій зв'язку.

Зовні, спроби врахувати зміст концепції "комунікаційних компетенцій" та "культури спілкування": ми маємо на увазі роботу Ю.М. Ємнова Нова. Враховуючи комунікаційні компетенції як операційну концепцію ("Набір навичок та навичок, отриманих на базі індивідуального досвіду"), дослідник також зауважує, що основою для комунікаційних компетенцій не є простою майстерністю мови та інших комунікаційних кодів, Але характеристики особи в цілому розвиваються в конкретному соціальному контексті [4; 5]. Не поглиблення, зокрема, в термнологічній тонкості і не розбавляючи концепцію "комунікаційних компетенцій" та "комунікаційної культури", дослідником одночасно зосереджується на його увазі (у описі комунікативних навичок людини) не тільки для зовнішнього, процедурного інструментального, але також на внутрішньому, зміст зв'язку (на особистих функціях), які в єдності утворює культуру спілкування. Крім того, вирішальний вплив на створення "зв'язку Звичайні компетенції", за словами Ю.М. Ємеянов, дає "Я концепція "єдиницю - його інтеграційні характеристики, що містить" Я картина ", почуття власної цінності та підходу до себе і має тенденцію до себе -Не в процесі спілкування, а також його моральний розвиток. Подібна позиція дослідника свідчить про урахування важливості особистих характеристик для створення психологічного зв'язку - комунікаційні компетенції. Тому комунікаційні компетенції повинні бути доповнені особистими компетенціями. Вона включає в себе майно людини з такими можливостями: а) здатність керувати своєю поведінкою. Останній може Включити: самосвідомість як здатність розуміти їх внутрішні держави, емоційне

самосвідомість; б) здатність самостійно регулювати як здатність керувати ними Внутрішні держави, імпульси та ресурси: це самоконтроль (здатність контролювати свої емоції); довіра (відчуття власної цінності та знань про свої здібності); Чесність - усвідомлення відповідальності за результати своєї діяльності [11]. З вищесказаного, випливає, що комунікаційні компетенції, за якими ми розуміємо створення відповідних навичок та навичок, невіддільні від індивідуальних спеціальних характеристик суб'єкта господарювання - переважно його мотиваційні характеристики, зазначені від особливостей теми комунікаційної діяльності та сприяють створенню Це психологічне утворення. У зв'язку з концепцією комунікаційних компетенцій слід проаналізувати поняття "можливості комунікації". Комунікаційні потужності (які вчені часто використовуються на додаток до першого терміну) або враховуються у своєму традиційному сенсі - як можливі можливості розвитку, що залежить від швидкості, якості та рівня створення відповідних навичок; Або інтерпретується як здатність - "здатність" до процесу, тобто здатність спілкуватися з людьми, створюючи комунікаційне обладнання: знання та навички та навички вільно працюють у спілкуванні.

Іншими словами, як частина цієї здатності розуміти комунікаційну компетенцію людини - наприклад, маючи комунікативний мовний компонент: на мові та мові. Так, згідно з Н.В. Ключова та Ю.В. Казаткіна, здібності (В якості можливостей комунікації) містить:

- 1) вони хочуть, щоб зв'язатися з оточенням;
- 2) здатність організувати спілкування, яке поєднує в собі здатність слухати співрозмовника, здатність емоційно співчуття, здатність вирішувати себе конфліктні ситуації;
- 3) знання стандартів та правил, які слід дотримуватися при спілкуванні з навколишнім середовищем [8, с. 6].

Тому необхідність оволодіти суб'єкт комунікації знань комунікації та операційних методів забезпечення ефективного спілкування, який слід

посилити прагненням до комунікативної особистості. Зокрема, вчені відрізняють такі підлітки, як суб'єкт комунікації:

- 1) Освоєння повідомлень
- 2) застосування цих заходів у діяльності та будівництво процесу зв'язку
- 3) розподіл нових заходів зв'язку на основі аналізу його роботи. [3, с. 8].

Це було підтверджено провідними ідеями метапсихологічної концепції позитивної психотерапії, згідно з якою люди мають однакові можливості для розвитку їх основних навичок (коротше) та здатність любити (емоційна сфера) - і створити Їх основа: встановити комунікативний контакт, люб'язність, впевненість у собі, точність, пунктуальність, чесність, довіреність тощо. У будь-якій особі, незалежно від його рівня розвитку, віку, статі, незалежності класу, психологічного типу тощо, ці здібності виникають з будь-яких культурних впливів. У майбутньому вони розвиваються при взаємодії з трьома основними чинниками - "людським тілом, навколишнім середовищем та духом", завдяки батькам, релігії, культурі та культурних установах (суспільства, шкіл, навчальних закладів). Отже, від впливу соціального соціального середовища, перш за все школа залежить від того, чи є ці індивідуально психологічні особливості дитини достатні для забезпечення ефективного спілкування.

Для Г. С. Костюка, здібності належать головному Людські властивості як суспільне істота. Вони не дотримуються внутрішніх властивостей: "значні психологічні властивості людини, яка проявляється у його навмисній діяльності і призводять до його успіху", тому здатність можна розглядати як специфічні мотиви людини. Жива активність, здатність їх розвивати одночасно. Встановлення спочатку як вроджених психофізіологічних станів (припущень), здатність визначати ідентичність теми особистості - її потреби та інтереси - перетворюються в процес діяльності у стабільній особистій майно, людській здатності до успішного, продуктивного акту в даній галузі діяльності. Як наслідок, комунікаційна потужність, що належить до основних

властивостей конкретної характеристики людської здатності до продуктивної та якісної реалізації комунікаційної діяльності, та її комунікаційну компетенцію, є ці засоби зв'язку, які дозволяють самостійно процесу.

У свою чергу, Т.О. Піроженко інтерпретує “комунікативно мовленнєву здібність” як комплекс індивідуальних психологічних і психофізіологічних властивостей, що сприяють швидкому та якісному застосуванню людиною засобів комунікації для успішної взаємодії з партнерами зі спілкування.

Разом з тим дослідниця вивчає це утворення – “з метою розвитку комунікативно мовленнєвої здібності дитини” – у взаємодії двох компонентів: мотиваційного, що виконує спрямовуючу та організуючу роль у розгортанні, присвоєнні та опрацюванні певних способів, умінь та навичок, й інструментального (операційного), який становить форму і зміст застосовуваних невербальних і мовленнєвих засобів. Тобто йдеться про здібність як про перетворену у процесі соціалізації та виховання стійку індивідуально психологічну властивість особистості, що характеризує її здатність до мовленнєвого спілкування [14].

Відтак, комунікативні здібності свідчать не просто про наявність у людини відповідних знань, вмінь і навичок, а передусім про величину затраченого часу і зусиль на їх опанування, а також про якість застосування цих комунікативних засобів у спілкуванні. Здібності лежать у підґрунті набуття особистістю комунікативних знань, вмінь і навичок – складових комунікативної компетентності. Комунікативні здібності, так само як і комунікативна компетентність, актуально існують у діяльності спілкування, виявляючись і розвиваючись у її процесі.

Розглядаючи процес спілкування як процес встановлення і розвитку контактів між людьми, породжуваний спільною діяльністю, дослідники О.М. Арбузова, А.І. Анісімов і О.В. Шатровою виділяють у його структурі три складові: комунікативну, інтерактивну і перцептивну. Вони зауважують: хоча названі складові виявляються у процесі спілкування одночасно, але

для управління цим процесом доцільно розглядати кожний елемент його структури окремо. Так, комунікативна складова реалізується за допомогою використання суб'єктом спілкування вербальних і невербальних засобів, а також завдяки взаємному обміну досвідом. Інтерактивна складова – це взаємні дії учасників спілкування, спрямовані на співвіднесення цілей кожної сторони і організацію їхнього досягнення в комунікативному процесі. Реалізація взаємних дій потребує відповідних вмінь, що доповнюються вродженими і набутими якостями людини: це така особистісна властивість, як соціально психологічна компетентність (соціальна зрілість, соціальна відповідальність, авторитет і соціально психологічна адаптивність, компонентами якої є комунікативність, адаптація, самоконтроль поведінки).

Нарешті, перцептивна складова спілкування – міжособистісне сприймання. Ця складова реалізується за допомогою таких механізмів (що визначають якість взаємного сприймання), як здатність до емпатії, здатність до ідентифікації, здатність до рефлексії, здатність до стереотипізації, здатність до атракції [1].

Зі сказаного випливає, що процес спілкування реалізується за допомогою трьох його структурних складових – комунікативної, інтерактивної і перцептивної, – що вимагає від суб'єкта комунікативної діяльності володіння комплексом комунікативних (мовленнєвих і немовленнєвих), інтерактивних і перцептивних здатностей, які дають йому змогу досягти головної мети спілкування – взаємообміну інформацією, що поєднується з взаємовпливом у процесі взаємодії і міжособистісним сприйманням.

Створення комунікаційних вмінь у майбутніх психологів та можливість вибору оптимальних методів та методів зв'язку є найбільш ефективним у процесі різних видів тренувальних вправ. Цей тип класів означає роботу в групі. Колективний досвід допомагає у вирішенні міжособистісних проблем, полегшує майбутнього вчителя, процеси добробуту та самостійно, дає йому можливість отримати нові навички, експериментувати у стилях зв'язку,

тестування різної тактики взаємодії в групі тощо. Розробка методів зв'язку і методи здійснюється в практичних заняттях у наступній логіці. На підставі узагальнення випробуваного теоретичного матеріалу студенти у класах розробляють механізми здійснення різних методів комунікації, а потім тестували їх, відтворення різних ситуацій зв'язку в парах або мікрогрупа [9].

Тренінг освічений з англійської - навчання. Цей термін був запропонований на початку ХХ століття Дейл Карнегі, коли він почав організувати заняття, значно відрізняються від сучасних. Тренінг - це форма інтерактивного навчання, метою якої є розробка міжособистісних компетенцій та професійної поведінки у спілкуванні, під час якої основний акцент робиться на придбання практичних навичок, і лише її невелика частина є теорія. Тренінг активно розвивається в національній психології з 1970-х років. Напрямок викладання соціально-психологічних явищ та навичок. Поява навчальних груп або т груп, оскільки вони називаються в галузі психології, пов'язані з ім'ям К. Левіна. Роботи Т-Groups були засновані на наступній ідеї: всім людям, будучи членами суспільства, живуть і працює в групах, і постійно впливає один на одного, але найчастіше не платять доповідь того, що вони бачать, що їх реакції їхньої поведінки причини інші люди. Засновником тренувальних команд прийшов до переконання, що найбільш ефективні зміни в установах та поведінці людей з'являються в групі, а не в окремому контексті. Тому, за словами К. Левіна, щоб виявити та змінювати її нерозщепленні установки, розробляти конструктивні методи поведінки, люди повинні навчитися бачити себе, як вони бачать інших [23].

У національній практиці спосіб соціально-психологічної підготовки, запропонований М. Форгергом, фахівець з НДР, спочатку був отриманий у національній практиці. М. Forverg Ми підготували кілька російських тренерів, які почали вести незалежні тренінги та підготовку нових фахівців. У той же час, освіта чутливості була проведена Ю.Н. Емелянов, L.A-орієнтований перцептивний тренінг був розроблений та реалізований. Петровська. Нові навчальні програми поступово з'явилися, які відповідають вимогам до практик

та нових вимог. Час: "Формування команди", "довіра", "переговори", "продаж", "самодостатня" та ін. В даний час діагностичне навчання, розробка можливостей навчання, залучають все більше і більше уваги до різних фахівців: психологи, психотерапевти, вчителі, співробітники співробітників персоналу, персоналу, менеджерів та організацій. Тренінг можна розглядати з точки зору різних парадигм: У конкретному тренуванні, в якому необхідні шаблони поведінки за допомогою позитивного підкріплення та негативними - "видалені" небажаними; як активна форма навчання, метою якої є надання знань, розвиток певних навичок та компетенцій; Як метод створення умов для самозаблокування учасників та самозабезпечення для їх вирішення власних психологічних проблем [27].

Він здійснюється в групах 10-15 чоловік протягом короткого періоду часу - не більше 5 днів до 6-8 годин з перервами. Головним завданням тренера є повідомити учасникам, щоб знайти рішення певної проблеми. Тренінги, як правило, включають в себе командну роботу, виконуючи практичні завдання, мозковий штурм, ігри. Це найкраща форма отримання навичок, що дає вам можливість поглянути один на одного, отримати адекватну критику від інших студентів, працювати над самовдосконаленням. Основним завданням підготовки є отримання практичних навичок, які можуть бути необхідними для подальшого життя.

Тренінг відбувається в цьому випадку через дії та аналіз отриманого досвіду. I: Придбання знань. Незважаючи на те, що тренування спрямована на покращення в першу чергу практичні навички, деякі теоретичні основи також є частиною з них. Можливість дивитися на себе з боку. Учасники навчаються не тільки змінювати себе, але також допомагають іншим стати кращим і працювати один на одного. Під час тренування може бути отримана свідомо навколишня реакція, яка буде позбавлена наступальних порівнянь. Спілкування з аналогічним людям мислення. У будь-якому випадку, під час тренування, вони доведеться робити не тільки з тренером, а й з іншими

студентами. Деякі друзі можуть бути дуже корисними, не втрачають можливості знайти друзів інтересів [28].

Навчання буде відповідати всім, хто хоче підвищити свій професіоналізм в конкретній галузі або освоїти нову навичку. Особливо корисними такі класи будуть з'являтися в тих випадках, коли особа: Я не впевнений, і мої власні здібності; Чи не спілкування; мають деякі проблеми; Він хоче розвивати свій творчий потенціал; Він постійно страждає від агресії атак, регулярно стає учасником конфліктів [44].

Види навчання Найбільш популярними є: Навчальні. Спрямований отримати нові навички та знання. Тут ви можете призначити тренінг для менеджерів, бухгалтерії, перукарів, фахівців і всіх, хто хоче дізнатися щось нове. Психологічний. Учасники таких тренінгів працюють на самолікування депресії, психологічні проблеми студентів вирішуються тут. Саморозвиток тренувань. Їх основними завданнями є: трансформація свідомості, подолання комплексів і невпевненості, створюючи готову зрілу особистість. Соціально-психологічний. Цілі створення міжособистісних відносин, розвиток навичок спілкування, адаптації в суспільстві. Бізнес-тренінг. Ми робимо місце для людей, які хочуть досягти успіху в бізнесі, отримання доходу, дізнайтеся, як продавати товари і послуги. Розслаблення. В ході такої підготовки, люди вчаться витратити свої сили, щоб витратити свої сили, відпочити після тривалих робочих днів, вони правильно розподіляють час для роботи і відпочинку. Ми лише в даній компанії, спрямованої на підвищення кваліфікації працівників. Змішане. Таке навчання відрізняє висока тривалість занять - до 8 годин з перервами. На них, учитель дає невелику кількість знань з різних тем. Часто люди плутають з лекціями і семінарами, але всі ці види навчання мають принципові відмінності. Лекції складаються тільки з теоретичних матеріалів, а також семінари на основі дискусій та обміну досвідом між учасниками. Навчальні цілі, щоб отримати практичні навички, обсяг теоретичного матеріалу, в даному випадку не повинен перевищувати 10-20%. Ви можете зрозуміти, що всі труднощі в житті долаються і почути

діаметрально протилежні думки на ту саму тему. Для проведення таких випробувань, такі форми та інструменти широко використовуються: Короткі лекції; обговорення; дивитися фільми; Різні види вправ; медитація; Форма гри; та ін. [47]

1.2. Сутність та специфіка розвитку комунікативних вмінь студентів

Вік студента - це явище, яке безпосередньо пов'язане з розвитком вищої освіти. Костянтин Дмитрієвич Ушинський назвав цей вік "найбільш вирішальний", тому що це період, який визначає майбутнє одиниці, дуже активний період інтенсивної роботи на себе. Людмила Дмитрівна Столяренко вважає студентом як спеціальну соціальну категорію, конкретну спільноту осіб, організаційно Інститут вищої освіти Сполучених Штатів. За словами Ірини Алексєвни, вносять фізичні особи, систематично, навмисно освоєні знаннями та професійними навичками та навичками, які виділяються надзвичайно високим рівнем освіти, особливо споживанням розмноження та високого рівня когнітивних мотивів. Борис Герасимович Ананьєєв вважає, що часовий інтервал з сімнадцяти до двадцяти п'яти років важливий як останній етап формування особистості та як основний етап професіоналізації. За словами Бориса Герасимовича, протягом сімнадцяти років особистість має оптимальні суб'єктивні умови для створення навичок самоосвіти [2, 3].

Ось чому важливо, щоб вчителі ведуть студента до найшвидшого коригування незалежних дій. Це означає розвиток пізнавальної діяльності. Студент повинен розуміти, що він повинен виконувати цю діяльність для основних знань, навичок та навичок, а не тільки для успішного вивчення іспитів [5].

Студент специфічний для загального віку: біологічного (тип вищої нервової діяльності, безумовних відбитків, інстинктів, фізичної сили тощо); психологічні (психологічні процеси, держави та нерухомість); Соціальні (суспільні відносини, якість, що належать до конкретної соціальної групи тощо). Необхідно враховувати індивідуальні аспекти кожного, особливості їх психологічних та держав. Важливо дізнатись про функції проходження,

онтогенез від віку підлітка до юнацького віку. У цьому віці людина намагається знайти своє місце в суспільстві, намагаючись зрозуміти більш критичним для інших. Ці особливості призначаються як російських, так і іноземних науковців Виготський, А.Н. Леонтьєв, Д.І. Фельдштейн та інші [8,12].

Час студента - це свого роду шлях шляху. Основою цілком пояснюється підготовкою відповідно до цілей завдань, а головне - мотивація через отримання професії в цьому університеті. Часовий інтервал після закінчення навчання та початок навчання в університеті дуже малий, і тепер важливо конкретно покращити цілі зверху, подумайте про свої звички та поведінку. Студент виступає труднощі, пов'язані з тим, що вони змушені звикати до всіх нових однокласників, викладачів спеціалізованих об'єктів, різних звітних форм та важливості в очах інших. Існує складна динамічна взаємозв'язок, що змінюється з віком між процесом навчання та розвитку. Л.С. Виготський довів, що процеси розробки не перекриваються з тренувальними процесами та йдуть до них. Він виділив "зону" найближчого розвитку, який контактує з завданнями, що на певному етапі розвитку можуть вирішити на напрямку вчителя і не самостійно. Але вчасно розвиваються когнітивні навички, ці завдання будуть повністю самостійно виготовлені [14-17].

Дослідження Б.Г. Ананьєва та групи вчених показують, що характер психофізичного розвитку зрілості даної особи та парадоксальної є складною структурою різних процесів. [19].

Структура соціальної адаптації: поліпшення функціонального рівня різних механізмів діяльності, регулювання цих рівнів та їх зменшення. Борис Герасимович в результаті експерименту порівнював моменти, які утворюють структуру розвитку психологічних функцій особистості, виділених років життя, для яких моменти зростання, стабілізації та зменшення функціонального рівня (табл. 1).

Моменти розвитку та їх взаємозв'язок у різних мікрозв'язках

Таблица № 1

Микропериоды, Годы	Повышение функционального уровня, %	Стабилизация, %	Понижение функционального уровня, %
18-22	46,8	20,6	32,6
23-27	44,0	19,8	36,2
28-32	46,2	15,8	38,0
33-35	11,2	33,3	55,5

Ці таблиці показують, що у віці від вісімнадцяти до двадцяти двох років є найвищий відсоток функціонального рівня (46,8%), тобто найвищим збільшенням когнітивних можливостей [22].

Для характеристик: стабільна увага, розвинена увага, висока інтеграція пам'яті. У цей період тотожність ретельно, стиль поведінки. Тому при організації кожної студентської діяльності необхідна, його психологія повинна бути врахована, яка змінюється з кожним новим курсом. Під час студента існують важливі зміни між міжособистісними взаємодіями. У цьому віці зростає необхідність розуміння та співпереживання, співчуття, створення довірчих відносин [24-26].

За словами В.С. Іліна і В.А. Нікітіна Ефективність навчальних процесів та відновлення морального та психічного здоров'я залежить від того, наскільки швидким студентом адаптується до нових умов існування. Зміна звичайних умов середнього рівня може ускладнюватися шляхом невдоволення результатами випробувань, міжособистісних взаємодій, втрати звичайного статусу в групі, оповіщення у виборі майбутньої професії. Це призводить до відмови. Деадаптація може проявляти себе в зміні системи внутрішнього регулювання, серйозних психічних закладів, саморуйдуючої поведінки, агресії [29].

Соціальна адаптація у вищому навчальному закладі поділяється на: Професійна адаптація - адаптація до природи, змісту, умов та організації навчального процесу, розвиток навичок незалежності в академічній роботі; Соціально-психологічна адаптація - адаптувати особу до групи, будуючи відносини з ним, розробляючи свій власний стиль поведінки [30].

Регулювання студентів до навчального процесу, як правило, закінчується десь наприкінці другого, початку трьох семестрів. Типи та групи студентів Індивідуально психологічні особливості студента студентів. Ці особливості включають інтелект, творчість, високу самооцінку та інші. Відповідно до характеру навчального плану та відповідні моделі поведінки виділяються три типи студентів. У першому роді когнітивні інтереси виходять за межі знань, що описуються навчальним планом та дисципліною. Студенти практикують діяльність у всіх сферах життя університету та зосереджені на широкій спеціалізації та комплексному тренінгу. Для студентів, які посилаються на другий тип, характерна чітка орієнтація вузької спеціалізації. Тут також пізнавальна діяльність виходить за межі навчальних програм, а не стилізовано, а поглиблювати. Вся система діяльності обмежена основою "Околопрофесійні інтереси".

Для третій студенти, когнітивна діяльність спрямована на придбання знань та навичок лише як частина навчального плану. Цей тип показує мінімальний рівень активності та творчості. Студенти поділяються на три групи: Перша група - це студенти, зосереджені на освіті як професію, для якої інтерес до майбутньої роботи, бажання бути реалізованим у це найважливіше. Все інше для них не так важливо. Друга група складається з бізнес-орієнтованих студентів. Ставлення до освіти відрізняється: освіта, що діє як інструмент для подальшого спроби створити свій власний бізнес, займається торгівлею та ін. Третя група - студенти, які можна назвати "Зрозумів", а з іншого боку, додається до різних проблем особистої сфери життя. Пізніше самозабезпечення студентів цієї групи відбудеться пізніше, але все-таки

вірить, що люди були прикріплені до цієї групи, для якої процес самовизначення, вибір шляхів, зосереджуючись на uncharthenene [42].

Процес вибору спеціалізації, навчання у вищому навчальному закладі став для багатьох практичних, цільових та відповідних змін у сучасному світі під час навчання у вищому навчальному закладі. Різні курси вирішують різні завдання. У перший рік існують завдання допуску до форм колективного життя студентів: перший рік старшого не має іншого підходу до її ролей. Другий курс - це період найбільш інтенсивної діяльності студентів. Процес адаптації до цього середовища В в основному завершений. Третій курс - це початок спеціалізації, посилення інтересу до наукової роботи як відображення подальшого розвитку та підвищення кваліфікації студентів. Четвертий курс перспективи раннього завершення вищого навчального закладу є чітке ставлення до майбутніх заходів. Студенти поступово відходять від колективних форм вищого навчального закладу [43].

Когнітивна активність, цікавість та естетична освіта тісно пов'язані один з одним. Естетичний вміст когнітивної активності трохи зменшується під тиском різних соціальних структур та інтересів. Ефективність когнітивної активності може бути забезпечена за допомогою певних педагогічних умов, за якими ми розуміємо комбінований набір заходів у процесі освіти, забезпечуючи досягнення готовності до творчого співробітництва з інформацією. Взагалі, когнітивна діяльність, що виступає як найважливішим чинником розвитку майбутніх студентів, викладачів, характеризується необхідністю розширення спільних перспектив, збільшення інтелектуального рівня [46].

Враховуючи вікові аспекти вчителів майбутнього, можна ефективно збільшити свою пізнавальну діяльність. Останній є одним з основних і найважливіших механізмів, що забезпечує високий рівень незалежності та відповідальності студента.

Структура комунікаційних компетенцій. Якщо ви засновані на соціальній психології структури спілкування, яка включає в себе перцептивні,

комунікаційні та інтерактивні аспекти, то комунікаційні компетенції можна вважати компонентом зв'язку. Процес комунікації потім розуміється як "інформаційний процес між людьми як активні актори, з урахуванням відносин між партнерами" [10].

Це означає, що існує "вузька" поняття "спілкування". Однак, часто "спілкування" означає як синонім спілкування, підкреслюючи, що "спілкування впливає на ... психологічний вплив одного повідомлення до іншого, щоб змінити свою поведінку" [1].

Це означає, що існує зміна типу відносин, створеного між учасниками спілкування. Існує широке розуміння "спілкування", яке використовується стосовно розвитку системи масової комунікації в суспільстві.

В даний час вимоги до соціально значущих властивостей особистих фахівців, як комунікативна мобільність, прагнення до успіху, готовність до творчої діяльності, відповідальність, незалежність, здатність вирішувати проблеми в нестандартних умовах, реагує на зміни в ринкових умовах. Випускник університету в сучасних умовах повинен бути не тільки професійний, але також розвинувся творчий, психічний, спілкування та інші навички, інакше ви не зможете стати повноправним членом робочого урожаю, незалежної особи який організовує відповідальність. Бажання грамотно розкриває здатність особистості визначати шляхи їх розвитку, призводить до необхідності враховувати структуру навичок. Майже кожен дослідник відзначає унікальність структури майстерності кожної людини. Це пов'язано з природною відмінністю від інших людей та індивідуальними способами його розвитку. У цьому відношенні, С.Л. Рубінштейн написав це "в результаті індивідуального шляху життя, який кожна людина проходить, він створюється - на підставі його депозиту - його індивідуально своєрідний майстер майстерності" [10].

Структурні навички спілкування становлять складну ієрархічну систему, яка з одного боку гармонійно міститься в загальній структурі людських навичок, на другому сторінки працюють як частина структури

особистості, яка дозволяє нам розглядати можливості спілкування як характеристики "через" характеристику, яка проникає у всю структуру особистості [11].

Аналіз психологічної та педагогічної літератури, який ми витратили, дозволяє вам сказати, що існує кілька способів побудови структури комунікативних навичок залежно від основного елемента, який є його основою. Таким чином, можна виділити структури навички спілкування на основі:

- Знання, навички та навички;
- особисті характеристики;
- індивідуальні властивості особистості;

Конструкції комунікаційних навичок базуються на комунікаційних знаннях, вміннях та навичках, такі як Г.М. Андрієва, А.В. Батарішев, Ю.В. Касаткіна, Н.В. Ключев, Ю.С. Кочакров. Багато і доктор. Загальноприйняті можна розглядати як запропоновану структуру Г.М. Ендрю. Відповідно до позиції автора, структура комунікаційної потужності складається з трьох блоків знань комунікації (Комунікативний, інтерактивний і перцептивний) і базується на авторизованих комунікаційних блоках.

Агрегат зв'язку включає наявність знань, пов'язаних з словесним та невербальним спілкуванням. У процесі спілкування немає простого руху інформації, але, принаймні, активного обміну. Інтерактивний блок включає в себе навички та навички активного впливу та взаємодії. Якщо процес комунікації народжується на основі деяких спільних дій, обмін знаннями та ідеями щодо цієї діяльності неминуче передбачає, що розуміння розуміння здійснюється в нових спільних спробах розробляти подальші дії, організувати її. Перцептивний блок - здатність активного сприйняття. У дуже Взагалі, можна сказати, що сприйняття іншої людини означає сприйняття своїх зовнішніх персонажів, корелює їх з особистими особливостями сприйманої людини та тлумачення Ця основа є його операція [1].

У структурі комунікаційних навичок А.А. Кідрона лежовано. Три рівні зв'язування - особисті, поведінкові та освітні та оціночні.

Особистісний рівень являє собою багаторівневу структуру і включає в себе:

1. Соціальні та соціально-психологічні передумови до спілкуванню (комунікативні засоби, схеми орієнтації взаємодії, зовнішність, соціальний статус і ін.);

2. Нижчий рівень прояву комунікативних здібностей - навички спілкування;

3. Середній рівень - уміння спілкуватися;

4. Вищий рівень - форма інтеракційну спілкування і функціональна спрямованість поведінки.

У зміст поведінкового рівня входять:

1. Показники, що характеризують здібності регулювати площині спілкування (змінювати спрямованість комунікативного поведінки, вибирати підходящу комунікативну дистанцію, регулювати міру залученості);

2. Показники, що характеризують здатність змінювати рольові позиції;

3. Показники, що характеризують толерантність до асиметрії в міжособистісних стосунках [7].

Переваги цієї моделі включають конкретизацію Вони дозволяють показники зв'язку Вкажіть характеристики їх проявів у конкретних ситуаціях.

V. Нелегко зосередитися на знаннях, а про їх поступове перетворення на навички, а потім у навичках для встановлення соціальних контактів з іншими людьми, вводяться різні ролі, щоб зробити взаєморозуміння в різних умовах взаємодії та на рівні обміну інформацією рівні, а також досягнення переслідуваних комунікаційних цілей. Ця майстерність - це показник навичок спілкування людини.

1.3. Психологічні особливості розвитку комунікативних вмінь майбутніх психологів

Проблема розробки комунікаційних навичок займає важливе місце як у теоретичній, так і практичній психології. Це особливо важливо для підготовки майбутніх психологів. Це пов'язано з тим, що багато серйозних труднощів у діяльності психолога виникають через недостатнє знання про знання, навички та навички у сфері спілкування. Необхідність розробки комунікаційної потужності як професійно важливої якості професій, таких як "людина", явно усвідомлює психологи (Амінов Н.А., Молоканов М.В., Буртова Н.Б., Лежніна Л.В., Бодалев А.А., Черанева Е.К., Горюнова Е.М., Грибенко Е.А., Іванова М.В., Юнда А.В.).

Аналіз наукової літератури показує, що комунікаційні компетенції та навички спілкування є одним з основних ключових компетенцій, що психолог повинен мати випускник кожного рівня освіти та профілю. Це означає, що майбутній спеціаліст-психолог працює у своїй професійній діяльності як активний об'єкт спілкування. Він повинен взаємодіяти з різними людьми, переконати їх у справедливості своїх ідей, захищати свою професійну позицію. Для цього мені потрібні знання про основні закономірності сприйняття та розуміння людини людиною, здатність сприймати іншу особу як особистість, здатність слухати його і відповідати, здатність впливати на інших людей, здатність вирішувати конфлікти, володіння не тільки словесні заходи спілкування, але не вербальне (ставлення, послідовники, жести) тощо. Всі ці особливості та навички доповнюють цю частину професійних компетенцій та навичок фахівця, яку можна назвати своєю комунікаційною компетенцією [10].

Важливою і складною стороною проблеми професійної компетентності і професійних здібностей є їх формування. У дослідженнях С.Л. Рубінштейна, Б.М. Теплова, К.К. Платонова, Е.А. Голубевої, Н.С. Лейтеса, В.А. Крутецкого, Є.П. Ільїна, Т.І. Артем'євої, В.Д. Шадрикова, В.Н. Дружин показана можливість цілеспрямованого формування професійних здібностей, які розвиваються в процесі тієї діяльності для виконання якої вони необхідні. Їх активізація повинна бути систематичною, а сама діяльність, яка стимулює

професійні здібності, повинна безперервно ускладнюватися, залишаючись посиленою. Основним принципом розвитку здібностей, на думку С.Л. Рубінштейна, є те, що воно відбувається по спіралі: «... реалізація можливості, яка представляє собою здатність одного рівня, відкриває нові можливості для подальшого розвитку здібностей більш високого рівня» [7].

Джерелом розвитку навичок є суперечливість між рівнем готівкового розвитку навичок та бізнесу. Проблема розробки комунікаційних навичок є важливим питанням у загальній проблемі загальної системи зв'язку. У процесі розробки комунікативних навичок у комунікаційних заходах вони отримують особливості виконання. Системногенезські комунікаційні навички можуть бути представлені наступним чином: створення та розвиток операційних механізмів; Розробка зв'язків між операційними та функціональними механізмами; виникнення та розвиток регуляторних механізмів; Розробка функціональних, операційних та регуляторних механізмів. Розвиток комунікаційних навичок не може бути представлений як лінійний процес узгодженого проходження цих кроків. При організації операційних механізмів створюються умови розвитку для функціональних механізмів, які, у свою чергу, піднімаються на новий рівень якості можливостей, стимулюють нові симптоми операційних механізмів, їх поліпшення та розвитку. Однак слід підкреслити, що розвиток будь-яких навичок виникає у двох напрямках: по-перше, "залучення" окремих здібностей до бізнес-системи, їх інтеграція, по-друге, коригуючи окремі здібності до суб'єкта, до вимог діяльності, тобто Введення в конкретні, приватні спільні симптоми здібностей, які є найбільш соціально через. До них відносяться навички спілкування [12].

У процесі спілкування створюються можливості комунікації. Однак також називається присутність думки - вплив навичок спілкування для характеру та ефективності відповідного об'єкта. Така велика міра визначає функціональну структуру комунікативних навичок людини. Ми визначаємо навички спілкування як виняткову. Різниця між загальними та специфічними здібностями щодо комунікаційних навичок людини полягає в наступному. Під

час розробки комунікаційних процесів загальні потужності розробляються на основі вродженого депозиту. Вони створюються та під час розробки, включаючи процес соціалізації надання, крім освіти зв'язків, комунікативних навичок, знань та навичок, а також певний "формальний" результат, а саме зміна цих умов стимулювання або умов, які залежать від подальшого можливості комунікаційних заходів. Як особливі, навички спілкування розвиваються в процесі професійної діяльності, пов'язаної з ефективним спілкуванням [3].

Слід також зазначити, що одна з основних моделей розвитку потужності відповідно до Б.Г. Ананєва - це "неоднорідність змін та гетероконіка (диммер) фаз розвитку психічних функцій". Це явище означає, що цей процес представлений з одного боку, однорідна та фаза, визначена як у віці, так і етапів професіоналізації; З іншого боку, окремі психічні функції демонструють посилення активності у їх розвитку в різні періоди життя та професійних шляхів [1].

Таким чином, розвиток комунікаційної сфери особистості є найбільш успішним у студентському віці, коли вже були сформовані певні комунікаційні показники, основою для повного розвитку знаходиться, але в той же час існує потенціал для подальшого вдосконалення та вдосконалення. Основні психічні пухлини у віці студента: розвинена обізнаність своєї індивідуальності; Створення конкретних життєвих планів; готовність до самовизначення у професії; Установка на інформованому дизайні вашого власного життя; Активний розвиток самосвідомості; Створення світогляду. (К.А. Альбуханова-Славська, Б.Г. Ананьєв, Е.А. Климов, І. С. Кон, В. І. Слободчиков, В.А. Яқунін та ін.).

А. Бодалив, що розкриває особливості професійного створення психологів, підкреслює розвиток цих особистих якостей, навичок та навичок, необхідних у професійній діяльності. Особливе місце передає глибоке та точне розуміння внутрішніх характеристик іншої людини, здатність бачити психічно важливі, внутрішні властивості для їх зовнішніх проявів [2].

Необхідність передачі, у створенні міжособистісних відносин, в розумінні іншого, і його студентський вік досить великий. Багато психологів відзначають, що спілкування тісно пов'язане з освітньою діяльністю. (В.Л. Арбеніна, Л.І. Карлінський, В.Т. Лісовський, П.Г. Медведєв, Л.В. Мешьшкіова, С.І. Мещерякова, Р.М. Фатихова і ін.). З одного боку, навчальна діяльність опосередкована спілкуванням за трьома лініями: спілкування з викладачами, спілкування з однокурсниками, професійне спілкування на практиці. З іншого сторно, спілкування в студентському віці опосередковано навчальною діяльністю. Будучи необхідною умовою повноцінної навчальної діяльності, спілкування впливає на всі інші сфери діяльності студента як фактор генезу і як умова функціонування [4].

Специфіка студентських століть: розширення кола спілкування, зміни в соціальному середовищі, перетворюючи в особисте життя. У студентському віці, ми можемо говорити про створення культури спілкування: довіру, тактика, ввічливість, чуйність, реакції. В кінці цього етапу, він виправить Властивості властивостей зв'язку в загальній зв'язку і особового складу. У цей період, можна говорити про відносну стабільність властивостей людини зв'язку [11].

Установка пріоритетів сучасної вищої освіти стає перенесення акценту з вузьких витратних матеріалів для створення і розвитку високоосвіченої наміри особистості, перехід студента від зовнішнього об'єкта впливу, «споживач» готовий знати тему професійного створення. До сих пір, ефективний психолог не є ефективним, відповідно, відповідним новими соціальними, мобільними очікуваннями, здатних професійного самовдосконалення. Підхід компетенцій, що реалізуються сучасним значне освіту включає в себе розвиток ключових компетенцій в психологів, які визначають його успішну адаптацію в суспільстві. Компетенції включають екструдований чисто професійні знання і навички, що характеризують кваліфікацію, такі функції, як ініціатива, співробітництво, уміння працювати в групі, навички спілкування, можливість навчання, логічного мислення, вибору і використання інформації [10].

У професійної підготовки психолога, два напрямки виділяються: по-перше, розвиток професійних компетенцій, то другий є особистісне становлення, створюючи внутрішню готовність розвивати цю професію, розгортання в ньому. У своїй професійній діяльності, психолог, за винятком професійних знань і навичок, повинні мати комунікаційні функції, компетенцію спілкування, комунікативні навички. Комунікативні навички та навички майбутніх психологів, що сприяють розвитку навичок спілкування є основним компонентом підсистеми професійної діяльності. Комунікативні вміння майбутніх психологів присвячено розвитку комунікативних і мовних навичок студентів за допомогою навчання іноземним мовам, новий підхід пропонується до структури розвиваються можливостей, включення особистих і духовних якостей. Орієнтація процесу професійної підготовки в цій структурі навичок, як показано в дослідженні, робить його не тільки надзвичайно ефективною, але і глибина процесу [8].

Розробка комунікаційної потужності, згідно з Е.В. Кукуєв, в той же час відбувається з розвитком мотивів у вході людей для спілкування. У цьому відношенні було виділено п'ять мотивів для розвитку комунікативних навичок:

1. Ситуаційна проблема - головний акцент на особистість у розвитку комунікаційної спроможності полягає у сфері згоди будь-якої конкретної проблеми або рішучості з будь-якими конспіром.

2. Матеріал - основна мета особистості у розвитку комунікативних навичок лежить у сфері матеріального прибутку при здійсненні цих навичок. Основна потреба полягає в тому, щоб забезпечити матеріал.

3. Соціально - головна мета особистості у розвитку комунікаційних можливостей полягає в успіху суспільних відносин. Основною потребою є позитивна соціальна стабільність.

4. Професіонал - основна мета особистості у розвитку комунікаційного потенціалу є успіх професійної діяльності, характеризується наявністю великих цілей. Професійна самореалізація - це основна потреба.

Комунікативні вміння та професійна компетентність можна направлено розвивати через спеціальну систему завдань, які враховують оволодіння професійними моделями діяльності. Виходячи з аналізу сучасної літератури з даної проблеми, цілеспрямований розвиток комунікативних здібностей студентів може здійснюється наступними шляхами і засобами:

- особистісно-розвиваючими технологіями (рефлексивна, розвитку діалогічності і полісуб'єктною, індивідуального стилю спілкування);
- застосуванням різних форм активного соціально-психологічного навчання на практичних заняттях з психології;
- спільними формами і видами міжособистісного взаємодії між студентами і викладачами;
- проведенням моніторингу розвитку здібностей студентів за допомогою психологічної служби вузу [3].

Розвинені комунікативні здібності допоможуть студенту подолати труднощі спілкування, крім того як показали результати досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів, вміння ефективно спілкуватися визначає успіх кар'єри, оскільки у психологів з високо розвиненими комунікативними здібностями вище особистісна продуктивність. Для оптимізації розвитку комунікативних здібностей існує цілий ряд різних способів і засобів. Одним з таких засобів є соціально-психологічний тренінг розвитку комунікативних спсобностей, який визнається як ефективний спосіб підготовки до спілкування [9].

У сучасній психології існує велика кількість різноманітних і апробованих комунікативних тренінгів, розвиваючих програм. Розглянемо деякі з них. Вачков І.В., Жуков Ю.М., Петровська Л.А., Ємельянов Ю.М. і ін. є авторами-розробниками комунікативного тренінгу, який орієнтований на використання активних методів групової психологічної роботи з метою розвитку компетентності в спілкуванні (комунікативної компетентності).

Суховершинности Ю.В., Тихомирової Е.П., Скоромної Ю.Є. пропонується тренінг комунікативної компетентності, де відбувається

оволодіння спеціальними навичками ділового спілкування. При цьому авторами підкреслюється, що ефективність комунікації залежить не тільки від комунікативних здібностей (розвитку правильного використання засобів комунікації, культури мовлення, вміння ставити запитання, оцінювати відповіді і ін.), Емпатії, розуміння, а й від здатності усвідомлювати і долати комунікативні бар'єри [9].

Юнда А.В. розроблена програма тренінгу професійної комунікативної компетентності судового психолога. Мета Тренінг - розвиток професійної комунікативної компетентності. Програма тренінгу включає п'ять тематичних блоків: «Ефективна комунікація», «Розвиток соціальної сензитивності», «Розвиток комунікативної толерантності та гнучкості», «Взаємодія в ситуаціях утрудненою комунікації», «Типові ситуації професійної комунікації психолога-експерта». В якості основних вправ на заняттях пропонується використовувати: упражне-ня комунікативних тренінгів, тренінгів впевненості в собі, тренінгів сензитивности, тренінгу навичок Консультування, тренінгів ділових і професійних комунікацій, тренінгу розвитку креативності, рольові та ділові ігри, модифіковані під завдання тренінгу. Формами проведення окремих вправ і технік є групова, парна, індивідуальна, і поєднання цих форм работа [13].

Гаврилової І.К. запропонована програма, яка заснована на оволодінні теоретичними знаннями про комунікативному розвитку особистості, практичному відтворенні і напрацювання способів і алгоритмів комунікативної діяльності в навчальному середовищі, що моделює на мікрорівні процеси соціального і професійного взаємодії. Суть технології розвитку комунікативних здібностей студентів-психологів полягає в пошуку і фіксації коштів оптимального розвитку комунікативних протиріч, де найбільш цінним є вироблення вміння швидко і точно реагувати на зміну ситуації, вибирати адекватний індивідуальний стиль взаємодії та способи комунікативної поведінки. Представлена Гаврилової І.К. програма розрахована на п'ять років навчання в процесі яких відбувається поетапний

розвиток основних комунікативних компонентів особистості студента-психолога. Методичні доцільним вважається, поєднання лекційних, семінарських і практичних занять з тривалим зануренням студентів в спеціально направляєється і регульоване групове взаємодія для відпрацювання і закріплення отриманої на тематичних заняттях інформації [3].

Грибенко Е.А. під розвитком комунікативних здібностей розуміє динамічний процес цілеспрямованого, поступального і якісного зміни досліджуваного феномена в процесі спеціально організованої навчальної діяльності. Це розвиток складається з наступних структурних компонентів: когнітивного (комунікативні знання, вміння, навички); мотиваційного (наявність соціальноодобряємих мотивів комунікативної діяльності), самооценочного (оцінка себе як суб'єкта комунікативної діяльності); емоційного (тривожність учня в комунікативній діяльності як составляюющая його емоційного стану); комунікативно-діяльнісного (особистісні особливості учня як суб'єкта комунікативної діяльності). З метою розвитку виділених компонентів комунікативних здібностей Грибенко Е.А. пропонує використовувати соціально-перцептивні гри. Це емоційно насичена форма діяльності в умовах комунікативної ситуації, спрямована на засвоєння соціально прийняттого комунікативного досвіду, фіксованого в соціально закріплених способах комунікативної діяльності. Дані гри емоційно насичені, дають можливість контролювати процес розвитку комунікативних здібностей і легко вписуються в навчальний процес [5].

Кукуєва Е.А. розроблений практикум «Активні методи соціально-психологічної підготовки до професійного спілкування». В процесі практикуму вирішуються завдання формування професійно значущих психологічних властивостей, необхідних суб'єкту для ефективного спілкування. У загальному вигляді ці завдання можна визначити як формування і розвиток професійної компетентності психолога, що включає в себе:

1. Вироблення навичок самоаналізу і психологічного аналізу ситуацій;

2. Вироблення навичок конструктивного вирішення конфліктних ситуацій;

3. Оволодіння професійно значущими комунікативними вміннями і формами поведінки;

4. Вироблення вмінь орієнтації в соціально-психологічних процесах в групі з метою управління цими процесами;

5. Розвиток навичок Емпатії та адекватної соціальної перцепції.

Дослідники комунікації конкурент належать до соціального за рахунок особливого характеру операції та важливості у розвитку як окремого індивідуального та людського суспільства взагалі. Це забезпечує готовність до самоосвіти та самовизначення, є засобом створення та збагачення внутрішнього світу людини, умовою для досягнення гармонії з ними та навколишньою реальністю. У психології, спілкування розглядається як процес двостороннього обміну інформацією, що призводить до взаєморозуміння. Комунікаційні компетенції виникають у своєму власному досвіді, тому університетський освітній обстановці слід побудувати таким чином, щоб студент буде в ситуаціях, які сприяють тому, щоб стати. Тому розвиток компетенцій у майбутніх вчителів має відбутися під час спеціальної підготовки [4,11].

Основні етапи роботи з розвитку професійних педагогічних компетенцій майбутнього вчителя Е.Ф. Зеєр, Л.М. Мітіна, А.М. Павлова та Е.Е. Санчук, згаданий на: - етап підготовки: психодіагностика професійних компетенцій; - етап свідомості: інформування студентів про виявлені проблеми, способи подолання та використання вправ до самозаймання; - стадія формування: проведення підготовки розвитку професійних компетенцій у класах з психологічних та педагогічних дисциплін; - етап дії: граючи в педагогічних ситуаціях у практичних заняттях та незалежних учнях у педагогічній практиці [18].

Колективний досвід допомагає у вирішенні міжособистісних проблем, полегшує процеси майбутнього вчителя незалежно розбіжностей і самотійно,

надає йому можливість придбати нові навички, експериментувати стилі комунікації, тестування різної тактики взаємодії в групі та ін. [20].

Приклад обладнання для налаштування контакту, включаючи наступне

Кроки:

1. Вкажіть, чи позитивне ставлення до цієї людини.
2. Встановіть контакт з очима, дайте йому розумово інформацію про те, що ви бачите та приймаєте.
3. Позначте м'яку посмішку, позитивну релаксацію, відкритість.
4. Зменшіть відстань у спілкуванні, якщо це необхідно, торкніться партнера.
5. Скажіть, що я радий, що ви бачите його, ви приємні для цієї зустрічі.
6. Передайте необхідну інформацію.
7. Я бажаю йому добробуту, приємного дня, успіху.
8. Слідуйте своїми власними почуттями та думками, які виникли під час зустрічі, знаходять позитивні та негативні події в них [21].

Певна складність майбутніх вчителів полягає у створенні діалогів та проблем проблем. Відсутність цих навичок призводить до того, що студенти будуть утворювати спілкування, роблять його неефективним та не персоналізованим. Тому значне місце в процесі тренувального сесії повинно забезпечувати вправи для розробки навичок встановлення закритих, відкритих, альтернативних та інших видів проблем. Він також повинен працювати з використанням пояснювальних питань, використовуючи використання, який можна ефективно визначити думку спікера, щоб зменшити ймовірність спотворень та передає інформацію до мінімуму, і, таким чином, досягти бажаного взаєморозуміння.

Освоєння цих навичок, студентів, майбутніх вчителів відчувають себе більш впевненими у структурі діалогів, активно беруть участь у вирішенні проблемних ситуацій, намагаються вибрати оптимальні варіанти взаємодії [31-34]. Серед комунікативних навичок вчителя, здатність слухати здатність слухати. Професійне педагогічне слухання включає в себе особливо

обнадійливий підхід до розмови студента, який штовхає його продовжувати розмову; Особливий вплив на дослідження, що сприяє розвитку своїх думок. Щоб створити рефлексивний стиль слуху під час навчання, ви можете використовувати методики, такі як Refraza та summation. Рефлектор проходить у підготовці думок партнера у своїх словах, тобто резюме слова партнера, щоб спілкуватися у власному випуску, але з обов'язковим захистом її точки зору. Повернення до того, як говорити про своє повідомлення, дозволяє йому оцінити, чи він був правильним. Прийом підсумовування - це слухання, щоб повторити все, що сказав, але дуже короткий. Ця техніка означає поєднання думок з єдиним полем сенсу. Головним є сигналізація, що слухач повністю спіймав повідомлення, а не частину цього [37,38].

Важливим спілкуванням є усвідомлення власних емоційних проявів. Метою тренувальних вправ полягає в тому, щоб призначити готівкові емоційні прояви у студентів, вираження їхнього власного ставлення до них, знаходячи причини, що спричинило їх появу у ситуації спілкування, усвідомлення їх змін, формулювання методів та поведінкової тактики, спрямованої на підтримку позитивних Емоційний та настроїв, методи навчання, що зменшують емоційний стрес [40,41,45].

Важливо також зрозуміти характеристики сприйняття людей та встановлення взаємного розуміння на цій основі. Складність повідомлення полягає в тому, що необхідно зрозуміти та прийняти другу індивідуальність, щоб мати можливість впливати на співрозмовника, знайти шляхи свідомості та досягнення цілей. Як тренування, студенти можуть запропонувати вправи, щоб допомогти розвивати свою здатність правильно сприймати інших.

Висновки до першого розділу

На підставі теоретичного вивчення психологічних особливостей розвитку комунікативних вмінь майбутніх психологів, таким чином, можна зробити висновок, що розвиток комунікативних вмінь майбутніх психологів є динамічний процес цільового, прогресивного та якісного перетворення цього явища. Процес спеціально організованої навчальної діяльності університетів, як правило, ці завдання можуть бути визначені як створення та розвиток професійної компетенції психолога, яка включає в себе:

1. Виробничі навички самооцінки та психологічного аналізу;

2. Розвиток навичок конструктивного вирішення конфліктної ситуації;

3. Масштаб професійно значущі навички спілкування та форми поведінки;

4. Розробка навичок орієнтації в соціально-психологічних процесах у групі для управління цими процесами;

5. Розвиток навичок емпатії та адекватного соціального сприйняття.

Методи розробки та оптимізації комунікаційних можливостей є лише заходи, зовнішні умови, в яких внутрішня особистість може більш повно, але, крім можливості благополуччя, ви не можете втратити з виду іншого важливого моменту будь-яка дія - мотивація. Якщо внутрішньо людина відчуває потребу розвивати свої навички, то там буде мало шансів. Завдяки дослідженню в даній дипломній роботі можна розглядати наступним чином: широкий спектр підходів до проблеми розробки комунікаційних навичок базується на методологічному положенні, що створюються потужності та розроблені у відповідних заходах.

Джерелом розвитку навичок суперечить рівню готівкового розвитку та ділових вимог. У процесі спілкування створюються можливості комунікації. Мотивація комунікаційних навичок може бути мотивами у вході людей для спілкування. Оскільки спілкування є одним з постійних професійних активів діяльності психолога, то в процесі навчання університету психолог повинен повністю освоїти комунікаційні компетенції та розвинені комунікативні навички. Поки що існує безліч різних заходів для розробки комунікативних навичок психологів. Це, перш за все, навчання, включаючи використання технології особистого та колективного розвитку активної соціальної підготовки, програм та спеціальних курсів, що здійснюються в процесі освіти університету.

РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

2.1. Організація емпіричного дослідження розвитку комунікативних вмінь майбутніх психологів

Методичні інструменти для вивчення комунікаційних вмінь студенти спрямовані на визначення властивостей, що забезпечують успіх професійної діяльності майбутніх фахівців та можливість практичної реалізації знань та особистих характеристик. Особистість необхідно вивчити всебічно, важливо вивчити ваші мотиваційні та емоційні сфери та інтелектуальні сфери. Для цього методи, що діагностувати когнітивні процеси та можливості, різні

особисті властивості та відносини, як свідомі та несвідомі. Використовуючи різні методи психодіагностики, ми провели психологи. Метод визначення рівня спілкування та організаційних навичок (KOS), авторів яких є В. В. Синявський та Б. А. Федорішин, заснований на принципі відображення та оцінки певних функцій поведінки в різних ситуаціях, які знають досвід. У методології, питання про навички спілкування та виявлення таких ознак поведінки: чи особистість бажання спілкуватися; Або швидко звикати до нових людей до нового колективу; Чи легко встановити контакти з незнайомими людьми; Легко або прихильники з аудиторії; Як швидко реагує на попит; Він проявляє інтерес до публічної роботи. Методологія виявлення організаційної спроможності також включає 20 питань, які допомагають оцінити такі особливості, як швидкість орієнтації у складних ситуаціях, винахідливість, ініціатива, наполегливість, попит, тенденція до організаційної діяльності, незалежність, самокритика; Видобуток, ставлення до громадської роботи, товариствність.

1. Опитувальник комунікативної толерантності В. В. Бойко (Тест Бойко).

Толерантність в спілкуванні (яка сприяє розумінню інших) коротко можна охарактеризувати такою фразою (статусом): дозволь собі бути собою, а іншим - іншими. Відсутність необхідної толерантності в міжособистісних відносинах часто призводить до конфліктів. Тому одним з важливих чинників для профілактики і вирішення конфліктів є достатній рівень толерантності. Тест комунікативної толерантності В. В. Бойко дозволяє оцінити в яких аспектах відносин ви найбільше схильні до конфліктів, а знаючи причину конфлікту, вам буде легше не допустити його зовсім або знайти способи вирішення конфлікту. Тест Бойко допоможе розгледіти свої слабкі місця і зрозуміти які поведінкові реакції, стратегії і установки в міжособистісному спілкуванні варто підкоригувати, щоб зробити комунікаційний процес приємним і ефективним.

Тест Бойко (Опитувальник комунікативної толерантності В. В. Бойко):

Інструкція.

Вам належить відповісти на 45 питань, поділених на 9 блоків, кожен з яких відображає особливості вашої поведінки в певних умовах спілкування. Скористайтеся оцінками від 0 до 3 балів, щоб висловити, наскільки вірні нижче наведені судження по відношенню до вас. Будьте щирі, ви відповідаєте для себе.

0 балів - невірно; 1 бал - вірно в деякій мірі; 2 бали - правильно в значній мірі; 3 бали - правильно надзвичайно.

Ключ до тесту Бойко.

Підраховується сума балів, отриманих за всіма дев'ятьма ознаками. Максимальне число балів - 135, по кожному з блоків - 15.

Інтерпретація тесту Бойко.

Чим більше балів, тим нижче рівень комунікативної толерантності, що свідчить про абсолютну нетерпимості до оточуючих і високу ймовірність конфліктів. Зверніть увагу на те, з яким поведінковим блоком отримані високі сумарні оцінки. Чим більше балів по конкретному ознакою, тим менше випробуваний терпимий до людей в даному аспекті відносин з ними і складніше налагодити ефективний процес спілкування. Навпаки, чим менше оцінки з того чи іншого поведінкового ознакою, тим вище рівень загальної комунікативної толерантності по даному аспекту відносин.

Розшифровка блоків:

1. Неприйняття або нерозуміння індивідуальності людини: ви не вмієте або не хочете розуміти або приймати індивідуальні особливості інших людей.

2. Використання себе в якості еталону при оцінках інших: оцінюючи поведінку, образ думок або окремі характеристики людей, ви розглядаєте як еталон самого себе.

3. Категоричність або консерватизм в оцінках людей: ви категоричні або консервативні в оцінках людей, вам не вистачає гнучкості і широти кругозору.

4. Невміння приховувати або згладжувати неприємні почуття: ви не вмієте приховувати або хоча б згладжувати неприємні почуття, які виникають при зіткненні з некомунікабельними якостями у партнерів.

5. Прагнення переробити, перевиховати партнера по спілкуванню: ви прагнете переробити, перевиховати, змінити за вашим бажанням свого співрозмовника.

6. Прагнення підігнати інших учасників комунікації під себе: вам хочеться підігнати інших до свого характеру, звичок, домаганням.

7. Невміння прощати іншому помилки: ви не вмієте прощати іншому його помилки, незручність, ненавмисно заподіяні вам неприємності.

8. Нетерпимість до дискомфортним (хвороба, втома, відсутність настрою) станів партнера по спілкуванню: ви не терпимі до фізичного або психічного дискомфорту, в якому опинився інший.

9. Невміння пристосовуватися до інших учасників спілкування: ви погано пристосовуєтеся до характерів, звичок або домаганням інших.

2. Діагностика комунікативного контролю (М. Шнайдер)

Методика призначена для вивчення рівня комунікативного контролю. Згідно М. Шнайдеру, люди з високим комунікативним контролем постійно стежать за собою, добре обізнані, де і як себе вести. Управляють своїми емоційними проявами. Разом з тим вони відчувають значні труднощі в спонтанності самовираження, не люблять непрогнозованих ситуацій. Люди з низьким комунікативним контролем безпосередні і відкриті, але можуть сприйматися оточуючими як зайво прямолінійні і нав'язливі.

Обробка і інтерпретація результатів тесту

По 1 балу нараховується на відповідь «Н» на питання 1, 5, 7 і за відповідь «В» на всі інші питання.

Підраховується сума балів.

- 0-3 бали - низький комунікативний контроль; висока імпульсивність у спілкуванні, відкритість, розкутість, поведінка мало піддається змінам в

залежності від ситуації спілкування і не завжди співвідноситься з поведінкою інших людей.

- 4-6 балів - середній комунікативний контроль; в спілкуванні непосредственен, щиро ставиться до інших. Але стриманий в емоційних проявах, співвідносить свої реакції з поведінкою оточуючих людей.

- 7-10 балів - високий комунікативний контроль; постійно стежить за собою, керує вираженням своїх емоцій.

3. Тест "Оцінка комунікабельності та організаторських здібностей"

Діагностика комунікативних та організаторських здібностей допоможе особистості самостійно оцінити наявний рівень розвитку цих здібностей та, за потреби, продумати шлях їхнього подальшого розвитку.

Питання тесту "Діагностика комунікативних і організаторських схильностей (КОС-2)"

Методика визначення комунікативних і організаторських схильностей містить 40 питань. На кожне питання слід відповісти «так» (+) або «ні» (-). Якщо вам важко у виборі відповіді, необхідно все-таки обрати між двома альтернативами. Час на виконання: 10-15 хвилин.

Ключ до тесту

Комунікативні схильності визначають ключові відповіді на наступні питання:

(+) Так 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37

(-) Ні 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39

Організаторські схильності визначають ключові відповіді на наступні питання

(+) Так 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38

(-) Ні 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40

Обробка результатів тесту

Максимальна кількість балів окремо по кожному параметру - 20. Підраховуються бали окремо за комунікативними та окремо за

організаторськими схильностям за допомогою ключа для обробки даних «КОС-2».

За кожну відповідь «так» або «ні» для висловлювань, які збігаються із зазначеними в ключі окремо за відповідними схильностям, приписується один бал. Експериментально встановлено п'ять рівнів комунікативних і організаторських схильностей. Зразок розподілу балів за цими рівнями показано нижче.

Рівні комунікативних і організаторських схильностей

Сума балів 1-4 – рівень дуже низький.

Сума балів 5-8 – рівень низький.

Сума балів 9-12 – рівень середній.

Сума балів 13-16 – рівень високий.

Сума балів 17-20 – рівень найвищий.

Сума балів 1-4 говорить про низький рівень прояву комунікативних і організаторських схильностей.

Сума балів 5-8 говорить про комунікативні та організаторські схильності на рівні нижче середнього. Такі люди не прагнуть до спілкування, вважають за краще проводити час наодинці з собою. У новій компанії або колективі відчувають себе скуто. Зазнають труднощів у встановленні контактів з людьми. Не відстоюють свою думку, важко переживають образи. Рідко виявляють ініціативу, уникають прийняття самостійних рішень.

Сума балів 9-12 характеризує середній рівень прояву комунікативних та організаторських схильностей. Такі особистості прагнуть до контактів з людьми, відстоюють своє, однак потенціал їх схильностей не відрізняється високою стійкістю. Потрібно подальша виховна робота з формування та розвитку цих якостей особистості.

Сума балів 13-16 свідчить про високий рівень прояву комунікативних та організаторських схильностей піддослідних. Люди не губляться у нових обставинах, швидко знаходять друзів, прагнуть розширити коло своїх

знайомих, допомагають близьким і друзям, проявляють ініціативу в спілкуванні, здатні приймати рішення в складних, нестандартних ситуаціях.

Сума балів 17-20 – вищий рівень комунікативних та організаторських схильностей. Це свідчить про те, що у таких людей сформована потреба в комунікативній і організаторській діяльності. Вони швидко орієнтуються у важких ситуаціях. Невимушено поводять себе у новому колективі. Ініціативні. Приймають самостійні рішення. Відстоюють свою думку і домагаються прийняття своїх рішень. Люблять організовувати ігри, різні заходи. Наполегливі і натхненні у діяльності.

4. Діагностика потреби у спілкуванні (за Л. Орловим)

5. Методика на визначення здатності до самоуправління у спілкуванні.

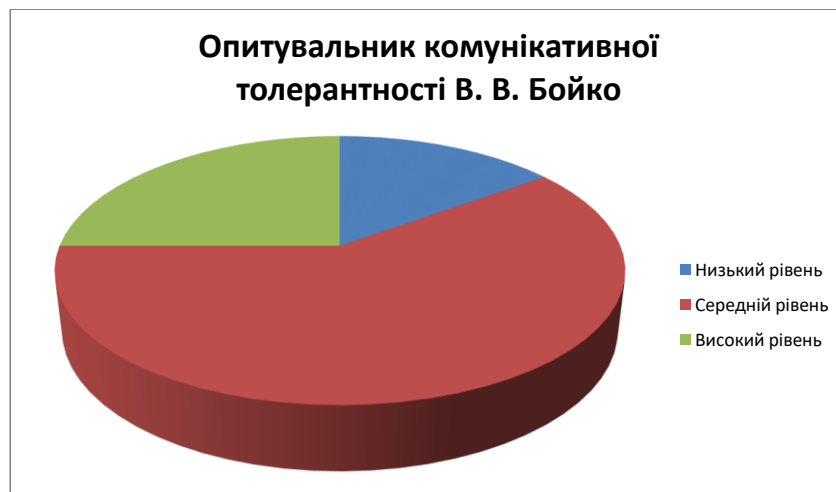
2.2. Аналіз та інтерпретація отриманих результатів

Терміни "комунікативні вміння" та "комунікаційна компетентність" часто використовуються без деварних, тобто між ними, але вони істотно відрізняються. комунікативні вміння полягають в тому, щоб продемонструвати область успішної комунікаційної діяльності на основі асимільованих фондів та мовних комунікаційних стратегій, які підтримуються мовними навичками та мовними навичками.

На відміну від вмінь спілкування, комунікативні вміння зазначені в сучасному навчанні як інтеграційний персональний ресурс, який гарантує успішність комунікаційної діяльності. Цей ресурс включає не тільки

компоненти вимірювалися шляхом тестування лінгвістичних, але і інших елементів, які не включені в структуру тестування мови та не можуть бути виміряні мовними тестами. На нашу думку, вони виявляються на вищій особистому рівні та включають загальну перспективну інтелект, систему міжособистісних відносин, фахівців професійних знань, а також потенціал для особистого розвитку та зростання освоєння мови та комунікаційної діяльності.

Якщо комунікативні вміння є сферою успішної комунікаційної діяльності, а вміння комунікації є глобальним ресурсом, викликає особисту освіту та виходить за рамки компетенції психологів. Перелік найбільш використаних видів вмінь, розроблених на основі аналізу 49 компетенцій, спілкування зайняв друге місце серед 553 найкращих компетенцій, отримуючи 73%. Крім того, понад 40% цих компетенцій в тій чи іншій мірі відображають спілкування аспектів індивідуальної діяльності.

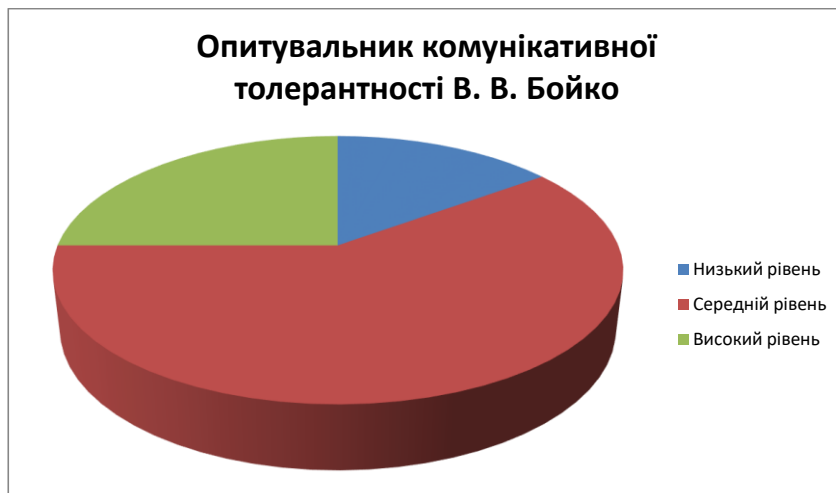

Рис. 2.1 – Результати дослідження студентів 6-го курсу з опитувальнику комунікативної толерантності В.В. Бойко

За результатами, зображеними на рисунку 2.1, можемо бачити, що на шостому курсі є 60% середнього рівня комунікативної компетентності та 25% високий рівень, 15% низький рівень

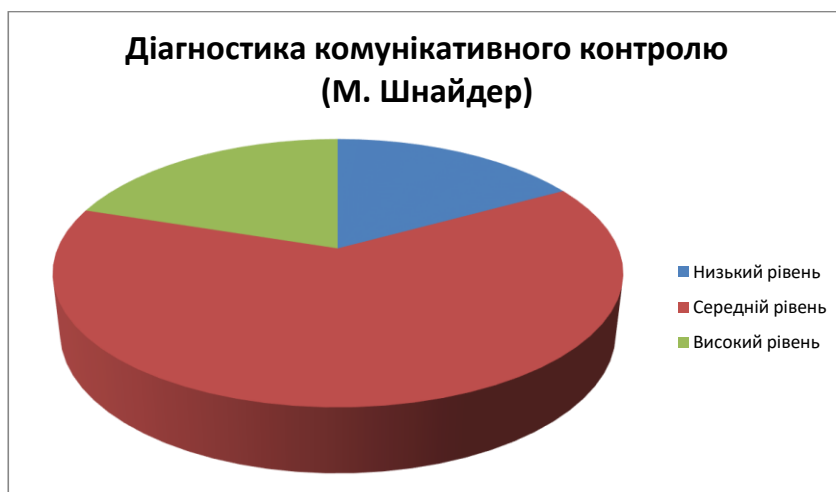

Рис. 2.2 – Результати дослідження студентів 6-го курсу з діагностики комунікативного контролю (М. Шнайдер)

За результатами, зображеними на рисунку 2.1, можемо бачити, що на шостому курсі є 63% середнього рівня комунікативної компетентності та 20% високий рівень, 17% низький рівень

Рис. 2.3 – Результати дослідження студентів 6-го курсу з тесту "Оцінки комунікабельності та організаторських здібностей"

За результатами, зображеними на рисунку 2.1, можемо бачити, що на шостому курсі є 63% середнього рівня комунікативної компетентності, 17% низький рівень, 15% високий рівень, дуже високий рівень 5%

Рис. 2.4 – Результати дослідження студентів 6-го курсу з методики на визначення здатності до самоуправління у спілкуванні

За результатами, зображеними на рисунку 2.1, можемо бачити, що на шостому курсі є 60% середнього рівня комунікативних вмінь та 25% високий рівень, 15% низький рівень

Таким чином з даних емпіричного дослідження студентів 6-го курсу можна бачити що більшість студентів має середній рівень комунікативної компетенції характеризує середній рівень прояву комунікативних та

організаторських схильностей. Такі особистості прагнуть до контактів з людьми, відстоюють своє, однак потенціал їх схильностей не відрізняється високою стійкістю. Потрібно подальша виховна робота з формування та розвитку цих якостей особистості. Та в високому рівні полягає прояву комунікативних та організаторських вмінь піддослідних. Люди не губляться у нових обставинах, швидко знаходять друзів, прагнуть розширити коло своїх знайомих, допомагають близьким і друзям, проявляють ініціативу в спілкуванні, здатні приймати рішення в складних, нестандартних ситуаціях.

Надалі ми зображуємо результати студентів 4-го курсу

Таблиця 2.2 – Результати діагностики комунікативних вмінь студентів 4-го курсу

	Опитувальник комунікативної толерантності В. В. Бойко	Діагностика комунікативного контролю (М. Шнайдер)	Тест "Оцінка комунікабельності та організаторських здібностей"	Діагностика потреби у спілкуванні (за ю.Л. Орловим)	Методика на визначення здатності до самоуправління у спілкуванні
Низький рівень	14%	15%	12%	15%	15%
Середній рівень	60%	65%	60%	60%	60%
Високий рівень	26%	20%	20%	20%	20%
Дуже високий рівень	---	---	8%	---	---

Найбільш виражений середній рівень свідчить про те, що у більшості респондентів рівень комунікативних вмінь студентів 4-го курсу знаходиться на середньому рівні. Згідно з результатами емпіричного дослідження, психолого-педагогічного експерименту було виявлено, що низький рівень комунікативних вмінь – 15% респондентів, середній рівень комунікативних

вмінь – 60% респондентів, високий рівень комунікативних вмінь – 20% респондентів.

Відповідно до отриманих даних з методик на діагностику комунікативних вмінь студентів 4-го курсу, можна зробити висновок що рівень занходиться на середньому рівні

	Опитувальник комунікативної толерантності В. В. Бойко	Діагностика комунікативного контролю (М. Шнайдер)	Тест "Оцінка комунікабельності та організаторських здібностей"	Діагностика потреби у спілкуванні (за ю.Л. Орловим)	Методика на визначення здатності до самоуправління у спілкуванні
4 курс	14%, 60%, 26%	15%, 65%, 20%	12%, 60%, 20%, 8%	15%, 60%, 20%	15%, 60%, 20%
6 курс	15%, 60%, 25%	17%, 63%, 20%	17%, 63%, 15%, 5%	15%, 60%, 25%	17%, 65%, 18%

За результатами емпіричного дослідження було виявлено, що у студентів психологів 4 та 6 курсів рівень комунікативних вмінь практично ідентичний, таким чином ми можемо робити висновок, що розвиток комунікативних вмінь починає з першого курсу, до 4 йде розвиток, далі підвищення в комунікації.

2.3. Рекомендації щодо розвитку комунікативних вмінь майбутніх психологів

Теоретичний аналіз та результати емпіричного дослідження дозволили висунути припущення про те, що комунікативні вміння майбутнього психолога як професійно значущий аспект його діяльності в процесі навчання у закладі вищої освіти розвивається недостатньо, а її формування буде більш ефективним шляхом цілеспрямованого розвитку професійно значущих складових комунікативної вмінь через активізацію емпірично визначених психологічних умов в системі професійної підготовки майбутнього фахівця із застосуванням активних соціально-психологічних методів навчання.

Відповідно були поставлені завдання формувального експерименту:

1. Теоретичне обґрунтування, розробка моделі та змісту авторської програми формування комунікативних вмінь майбутнього психолога.
2. Апробація авторської програми формування комунікативних вмінь майбутнього психолога.
3. Виявлення ефективності цілеспрямованого формування комунікативних вмінь майбутніх психологів через поетапне формування її структурних компонентів та активізацію психологічних умов.

4. Розробка психолого-педагогічних рекомендацій викладачам закладів вищої освіти щодо формування комунікативних вмінь у майбутніх психологів.

Результати виконання цих завдань деталізовано у даному розділі дисертації.

Для розв'язання висунутих завдань було розроблено та впроваджено авторську тренінгову програму формування комунікативних вмінь майбутнього психолога в процесі його професійної підготовки

Метою розробленого нами соціально-психологічного тренінгу є цілеспрямоване формування комунікативних вмінь майбутніх психологів через поетапний розвиток професійно значущих її компонентів (когнітивного, емоційно-мотиваційного та поведінкового) за допомогою активізації психологічних умов (розвиток особистісно-професійної зрілості майбутнього психолога, забезпечення гуманістичної спрямованості майбутнього психолога, розвиненість комунікативних та організаторських здібностей, активізація професійної спрямованості майбутнього психолога, розвиток духовно-професійно-психологічної культури, розвиток рефлексивних процесів, саморегуляція поведінки студента- психолога) в системі професійної підготовки майбутнього фахівця із застосуванням активних соціально-психологічних методів навчання.

Відповідно до мети було визначено завдання програми:

- активізація психологічних умов: особистісно-професійної зрілості, гуманістичної спрямованості, комунікативних та організаторських здібностей, професійної спрямованості, духовно-професійно-психологічної культури, рефлексивних процесів та саморегуляції поведінки;
- поглиблення психологічних знань та знань з психології спілкування;
- усвідомлення значення професійного спілкування як самостійної цінності;

- розвиток самоаналізу та самооцінювання наявних комунікативних якостей і співвіднесення їх із вимогами професії психолога;
- підвищення професійно-комунікативної готовності студентів до професійної діяльності;
- розвиток у студентів-психологів здатності самоприйняття та безумовного прийняття інших (гуманістичної установки);
- розвиток навичок активного слухання та уміння переконання;
- оволодіння прийомами кодування та декодування комунікативних повідомлень;
- формування позитивної, відкритої позиції у спілкуванні та взаємовідносинах;
- розвиток комунікативного самоконтролю і уміння долати труднощі під час спілкування.

Розминка. Вправа «Хвиля розминки». Мета: налаштувати учасників на групову роботу, пізнання один одного; набувати сміливості у висловленні своїх думок. Розпочинаючи заняття, тренер швидко “посилає” речення-стартер (незавершену половину речення на одну з тем) на всю групу, немов хвилю. Учасники по черзі спонтанно закінчують незавершені речення.

Пропоновані теми:

- 1) Мій улюблений спосіб проводити дозвілля – це...
- 2) Коли я нудьгую, я...
- 3) Коли я хочу привернути до себе увагу, я...
- 4) Виступати перед усією групою мені...
- 5) Спілкуватися важко, тому що...
- 6) Я звик починати розмову з...

Питання для обговорення:

1. Чи виникали у вас труднощі в процесі виконання вправи?
2. Чи важко було спонтанно закінчувати незавершені речення?
3. Чи дізналися ви щось нове про інших учасників групи?

Вправа на формування вміння «Усвідомлювати свої почуття».

Мета: навчитися усвідомлювати свої почуття, з'ясувати причини їх виникнення та правильній вербалізації. Матеріали: роздатковий матеріал до вправи – алгоритм формування вміння «Усвідомлювати свої почуття».

Студенти ознайомлюються з пропонованим алгоритмом формування вміння і виконують зазначені кроки, використовуючи вказівки. Потім тренер пропонує учасникам поділити всі почуття, які вони знають на групи: позитивні, негативні та нейтральні.

Якщо виникає суперечка стосовно якогось почуття та його належності до певної групи, то тренер заохочує до загального обговорення і висловлення всіх аргументів. Пропоновані ситуації для демонстрування вміння та наступного обговорення:

а) студент збентежений: його викликали відповідати, коли він не підготовлений до заняття;

б) протагоніст ображається, коли його несправедливо звинувачують батьки;

в) протагоніст щасливий від того, що його друг зробив йому комплімент.

Питання для обговорення:

1. До якої, з визначених нами груп, можна віднести почуття, що їх відчуває особистість в кожній з пропонованих ситуацій? 2. Які труднощі у вас виникали при спробі усвідомити власні почуття? 3. Що виявилось робити легше: усвідомлювати власні почуття чи з'ясувати причини їх виникнення?

Вправа на формування вміння «Розуміти почуття інших». Мета: навчитися правильно розуміти співрозмовника та почуття, що він переживає, засвоїти способи відображення почуттів іншої людини. Матеріали: роздатковий матеріал до вправи – алгоритм формування вміння «Розуміти почуття інших». Студенти ознайомлюються з алгоритмом формування вміння та намагаються придумати якомога більше способів відображення почуттів іншої людини. Названі учасниками способи відображення почуттів іншої людини фіксуються і обговорюються в групі

Пропоновані ситуації для демонстрування вміння та наступного обговорення:

а) студент погоджується із зауваженнями викладача через погану підготовку до заняття;

б) протагоніст розуміє, що один із батьків зайнятий фінансовими справами і вирішує залишити його на одинці;

в) протагоніст говорить другові про те, що розуміє його дискомфорт при зустрічі з новими людьми.

Питання для обговорення:

1. Які способи відображення почуттів іншої людини доцільно застосувати в запропонованих ситуаціях?

2. Запропонуйте власні способи відображення почуттів іншої людини.

3. Що виявилось робити легше: виражати свої почуття чи відобразити почуття іншої людини?

Рольова гра «Відгадай почуття».

Мета: навчитись передавати різноманітні почуття невербальним способом та розшифровувати їх; розширити уявлення про роль «мови тіла» у спілкуванні.

Матеріали: картки на яких написані фрази на позначення почуттів.

Учасники по черзі з кошика витягають картки на яких написані фрази на позначення почуттів і намагаються продемонструвати без слів, як виглядає людина, що переживає певне почуття. Завдання інших членів групи – розпізнати почуття.

Фрази на позначення почуттів:

- 1) я сумний;
- 2) я дуже втомлений;
- 3) я відчуваю гордість;
- 4) я несамовитий;
- 5) я розхвилювався;
- 6) я дуже збентежений;

- 7) я занепокоєний;
- 8) я відчуваю тривожність;
- 9) я рішучий;
- 10) я маю сумніви.

Питання для обговорення:

1. Що було робити легше – демонструвати чи відгадувати почуття?
2. Які почуття демонструвати легше – позитивні чи негативні?
3. Чому корисно розуміти «мову тіла»?
4. Коли чий-небудь слова означають одне, а вчинки зовсім інше, чому ви більше вірите? Відповідь обґрунтуйте.
5. Які почуття ви можете краще приховувати?

Домашнє завдання «Спостереження за власними почуттями».

Мета: навчитися слідкувати за своїми почуттями; усвідомлювати виникнення позитивних почуттів, що викликані іншими людьми та відкрито їх виражати. Учасникам пропонується уважно стежити за своїми почуттями, виражати свої позитивні почуття викликані іншими людьми. Результати та труднощі, що виникають, учасники обов'язково записують для подальшого обговорення в групі.

Практичне заняття «Розвиток уміння слухати»

1. Розминка. Вправа «Детектив». Мета: навчитись уважно слухати іншу людину та дослівно повторювати сказане нею. Матеріали: іграшковий м'яч. Тренер пропонує групі зіграти в детектив, при цьому кожен учасник групи є його автором. Передаючи м'яч одне одному учасники спочатку точно повторюють фразу, яку сказав попередній «автор», а вже потім промовляють свою фразу на продовження детектива.

Питання для обговорення:

1. Що було робити важче – придумувати свою фразу чи повторювати фразу попереднього учасника?
2. Які висновки можна зробити після виконання цієї вправи?
3. Чи важливо запам'ятовувати сказане партнером по спілкуванню?

Перевірка генералізації (домашнє завдання «Спостереження за власними почуттями»).

Мета: перевірка засвоєння знань та вмінь отриманих на попередньому занятті; оцінка результативності їх застосування у повсякденному житті.

Матеріали: бланки, заповнені учасниками тренінгу.

Учасники розповідають про результати виконання домашнього завдання, як у них виходило спостереження за власними почуттями, як вдалося виразити свої позитивні почуття, викликані іншими людьми та які при цьому виникали труднощі.

Питання для обговорення:

1. Чи важко дається спостереження за своїми почуттями?
2. Як вам вдалося виразити свої позитивні почуття?
3. Які труднощі при цьому у вас виникали? 4. На що слід звернути увагу в майбутньому?

Вправа на формування вміння «Починати розмову».

Мета: навчитись починати розмову з іншими людьми; набуття впевненості у собі. Матеріали: роздатковий матеріал до вправи – алгоритм формування вміння «Починати розмову». Учасникам пропонується уважно прочитати запропонований алгоритм формування вміння та подумати над тим, як переконатися в щирій зацікавленості співрозмовника та які особливості поведінки партнера можуть свідчити про це. Відповіді учасників фіксуються і обговорюються в групі

Рольова гра «Тренінг контакту».

Мета: формування вміння встановлювати контакт з іншою людиною, набуття впевненості у міжособистісних стосунках. Рольова гра виконується в парах. Учасникам пропонується уявити себе в одній із запропонованих ситуацій та знайти найбільш доречну фразу для встановлення контакту. Потім один учасник робить коротке повідомлення на цікаву тему, щоб зацікавити співрозмовника. До групи тренер звертається з наступними словами: «Прослідкуйте за тим, як веде себе партнер по вправі. Чи будуть моменти,

коли він чим-небудь зацікавиться, захоче що-небудь сказати або уточнити?».

Пропоновані ситуації:

1. В магазині ви бачите людину, котра вас зацікавила, оскільки переглядає книгу, яка вам теж дуже подобається.

2. У парку прогулюється молодий хлопець (дівчина), якому очевидно нічим зайнятися.

3. В супермаркеті незнайомец (незнайомка) прискіпливо вибирає сир.

4. В черзі до зубного лікаря ви бачите симпатичного незнайомця (незнайомку).

5. До вашої групи перейшов новий студент (студентка).

Питання для обговорення:

1. Чи відчували ви невпевненість, напруженість починаючи розмову з партнером?

2. Які почуття у вас виникали під час розмови?

3. Чи достатньо доброзичливо поведився протагоніст? 4. Що в його повідомленні зацікавило?

Вправа «Розширення запасу слів на позначення почуттів».

Мета: розширення словникового запасу на позначення почуттів; розвиток емпатійної чуйності. Учасникам пропонується виконати декілька завдань:

1. Згадати недавні приємні переживання та записати якомога більше слів, якими позначаються почуття, для характеристики цих переживань.

2. Подумки повернутися до недавнього неприємного переживання та записати слова, які спадають на думку при згадці про цю подію.

3. Записати якомога більше слів на позначення почуттів, які виникають в учасників в даний момент. Після виконання учасниками зазначених завдань, тренер пропонує групі зробити таблицю, де буде два переліки слів на позначення почуттів – приємних і неприємних, – які були визначені чи вживалися на цьому занятті.

Питання для обговорення:

1. Наскільки важливо володіти достатнім запасом слів, якими позначаються почуття, для спілкування з іншими людьми?
2. Що легше вдавалось: знаходити слова на позначення приємних чи неприємних почуттів?
3. Як почуття пов'язані з тим, що люди роблять чи говорять?
4. Чи певні почуття спонукають нас діяти в певний спосіб?

Висновки до другого розділу

Сучасне суспільство характеризується динамічністю соціально-економічних, політичних та духовних процесів. Людина повинна швидко адаптуватись до навколишніх змін, вміти приймати рішення й нести відповідальність за їх реалізацію у різних галузях діяльності.

Розглядаючи феномен компетентності слід зауважити, що в українській термінології чітко розмежовані визначення понять «компетенція» та «компетентність». Обидва слова мають іншомовне походження і позначають різні, хоча і дуже близькі за своїм змістом, поняття. Словник іншомовних слів дає таке їх визначення: компетенція (лат. *competentia*, від *competere* – взаємно прагну; відповідаю, підхожу) – коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід; компетентність – володіння компетенцією; поінформованість, обізнаність, авторитетність; компетентний (від лат. *competentis*) – належний, відповідний: 1) досвідчений в певній галузі, якомусь питанні, 2) уповноважений, повноправний у розв'язанні якоїсь справи. Англійською «компетентність» та «компетенція» передаються одним словом – *competence*. Компетентність – властивість компетентного. Компетентний (про людину) – спроможний, той що володіє певною силою, владою, знаннями, вміннями.

Отже, компетентність є одним з основних компонентів особистості, заснованим на певних знаннях, досвіді, навичках і вміннях, необхідних для ефективного вирішення проблем у певній сфері діяльності. Особливого значення набуває компетентність у спілкуванні, оскільки спілкування охоплює

чималу частину життя людини і визначає рівень соціалізації особистості. Спілкування є видом комунікативної діяльності, метою якої є одержання повідомлення або обмін інформацією, досвідом, знаннями, навичками й уміннями, а також результатами діяльності. При цьому, основу спілкування складають комунікативні знання, навички та вміння, які визначають рівень розвитку комунікативної компетентності.

Теоретичне дослідження питання компетентності у спілкуванні дозволило нам визначити комунікативну компетентність як інтегральне, відносно стабільне, цілісне утворення, що проявляється в індивідуально-психологічних особистісних властивостях поведінки і спілкування, виявляє здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми в межах певної діяльності; комунікативна компетентність включає сукупність знань, досвіду, якостей, здібностей особистості, які дозволяють ефективно виконувати комунікативні функції.

Емпіричне дослідження психологічних особливостей комунікативної компетентності проводилось серед студентів психологічного факультету Чернівецького університету імені Юрія Федковича. Аналіз результатів дослідження дозволив нам виявити психологічні особливості розвитку цього явища та визначити, що як складова професійної компетентності комунікативна компетентність виступає професійно значущою якістю для професії психолога. Комунікативна компетентність містить комплекс знань, вмінь та навичок, особистісних властивостей, які забезпечують можливість сприймати, розуміти і відтворювати необхідну інформацію, що стосується суб'єкта, його професії, а також зберігати таку інформацію у пам'яті та обробляти її у ході розумових операцій. Лише за умови достатнього рівня розвитку комунікативної компетентності майбутні психологи будуть здатні ефективно взаємодіяти з партнерами по спілкуванню і професійно виконувати свої обов'язки, пов'язані з наданням необхідної психологічної допомоги клієнтам.

Дослідження рівня сформованості комунікативної компетентності студентів-психологів дозволило нам розподілити респондентів у відсотковому співвідношенні на групи з високим, середнім та низьким рівнем розвитку, та проаналізувати рівень сформованості комунікативної компетентності залежно від року навчання. Виявлено, що серед студентів психологів на шостому курсі є 60% середнього рівня комунікативної компетентності та 25% високий рівень, 15% низький рівень. Щодо другої групи опитуваних, результати показали, що у більшості респондентів рівень комунікативних вмінь студентів 4-го курсу знаходиться також на середньому рівні. Згідно з результатів емпіричного дослідження, психолого-педагогічного експерименту було виявлено, що

низький рівень комунікативних вмінь – 15% респондентів, середній рівень комунікативних вмінь – 60% респондентів, високий рівень комунікативних вмінь – 20% респондентів.

За результатами емпіричного дослідження було виявлено, що у студентів-психологів 4 та 6 курсів рівень комунікативних вмінь практично не відрізняється.

Очевидним є те, що більшість студентів з високим рівнем розвитку комунікативної компетентності навчаються на старших курсах ВНЗ. Вони вже володіють певною сукупністю професійних знань й умінь, мають досвід міжособистісної взаємодії в межах професійної діяльності, що дозволяє їм ефективно виконувати комунікативні функції, легко вступати в контакти, правильно інтерпретувати невербальні сигнали і прогнозувати вчинки партнерів по спілкуванню. Щодо 4-го курсу студентів-психологів, такі результати можна пояснити недостатнім рівнем розвитку професіоналізму, який, як відомо, формується у процесі виконання трудової діяльності.

Підсумовуючи вище сказане зазначимо, що переважна кількість студентів-психологів, які навчаються на освітньо-професійній програмі „Практична психологія, I (бакалаврського) рівня і студенти-психологи II (магістерського) рівня вищої освіти, має середній рівень розвитку комунікативної компетентності. Це можна пояснити свідомим вибором ними майбутньої професії, розумінням значущості комунікативної компетентності в роботі психолога, усвідомленням того, що ця якість виявляється професійно важливою для фахівця. Комунікативна компетентність дозволяє організувати якісний комунікативний процес, ефективно виконувати свої професійні обов'язки спеціалістам, працюючим у системі «людина-людина». На нашу думку, комунікативна компетентність практичного психолога має охоплювати такі сфери:

– компетентність у здійсненні перцептивної, комунікативної та інтерактивної функцій спілкування;

– компетентність у реалізації, насамперед, суб'єктсуб'єктної взаємодії з партнерами по спілкуванню;

– компетентність у реалізації як поведінкового, операційно-інструментального, так і особистісного, глибинного рівня спілкування.

На відміну від загальної, комунікативна компетентність психолога повинна відповідати професійно важливим якостям фахівця та специфіці його діяльності, оскільки від особистості психолога вимагають наявності таких

специфічних рис, як: висока відповідальність, конфіденційність, толерантність, терплячість, делікатність, розуміння та прийняття позиції партнера по спілкуванню. Очевидним є те, що розвиток комунікативної компетентності майбутніх психологів може відбуватись як шляхом безпосереднього формування професійних комунікативних вмінь та навичок, так і опосередковано, через вплив на ті особистісні властивості, які виступають внутрішніми детермінантами високого рівня комунікативної компетентності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Як свідчить практика, студенти – майбутні психологи не завжди мають достатній рівень розвитку комунікативних здібностей та практичних навичок соціальної взаємодії. А це в свою чергу створює труднощі на початкових етапах професійної діяльності, призводить до фрустрації, а інколи і до розчарування в обраній професії.

Створення комунікаційних вмінь у майбутніх психологів та можливість вибору оптимальних методів та методів зв'язку є найбільш ефективним у процесі різних видів тренувальних вправ. Цей тип класів означає роботу в групі. Колективний досвід допомагає у вирішенні міжособистісних проблем, полегшує майбутнього вчителя, процеси добробуту та самостійно, дає йому можливість отримати нові навички, експериментувати у стилях зв'язку, тестування різної тактики взаємодії в групі тощо. Розробка методів зв'язку і методи здійснюється в практичних заняттях у наступній логіці. На підставі узагальнення випробуваного теоретичного матеріалу студенти у класах розробляють механізми здійснення різних методів комунікації, а потім тестували їх, відтворення різних ситуацій зв'язку в парах або мікрогрупах.

Розвиток комунікативної компетентності займає особливе місце в підготовці майбутніх психологів. Оскільки професія практичного психолога належить до соціономічних видів праці, де спілкування зі сторони, що супроводжує трудову діяльність, перетворюється на професійно значущу,

суттєву сторону. Усі основні види роботи практичного психолога в закладах освіти (сприяння формуванню особистості дитини, розвитку її здібностей, психодіагностика, психологічне консультування, психокорекція, профілактика, просвітницька діяльність тощо) здійснюються через організацію спілкування з учнями та іншими учасниками педагогічного процесу.

Багатоаспектність діяльності психолога системи освіти висуває певні вимоги до індивідуально-психологічних особливостей та професійних якостей практичного психолога, зокрема, до рівня його комунікативної компетентності. Разом з тим у теорії і практиці функціонування шкільної психологічної служби ще не розроблено еталонної моделі практичного шкільного психолога, не об'єктивовані вимоги до його особистості та професійної діяльності, що суттєво ускладнює роботу спеціальних факультетів з підготовки практичних психологів, відкритих при вищих навчальних закладах педагогічного профілю. Як наслідок, виникла суперечність між потребою у швидкій підготовці практичних психологів для системи освіти та якістю цієї підготовки. Поглиблює цю суперечність ще й відсутність апробованих ефективних технологій професійної підготовки майбутніх практичних психологів.

Комунікативні вміння та професійна компетентність можна направлено розвивати через спеціальну систему завдань, які враховують оволодіння професійними моделями діяльності. Виходячи з аналізу сучасної літератури з даної проблеми, цілеспрямований розвиток комунікативних здібностей студентів може здійснюється наступними шляхами і засобами:

- особистісно-розвиваючими технологіями (рефлексивна, розвитку діалогічності і полісуб'єктною, індивідуального стилю спілкування);
- застосуванням різних форм активного соціально-психологічного навчання на практичних заняттях з психології;
- спільними формами і видами міжособистісного взаємодії між студентами і викладачами;

- проведенням моніторингу розвитку здібностей студентів за допомогою психологічної служби вузу.

Розвинені комунікативні здібності допоможуть студенту подолати труднощі спілкування, крім того як показали результати досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів, вміння ефективно спілкуватися визначає успіх кар'єри, оскільки у психологів з високо розвиненими комунікативними здібностями вище особистісна продуктивність. Для оптимізації розвитку комунікативних здібностей існує цілий ряд різних способів і засобів. Одним з таких засобів є соціально-психологічний тренінг розвитку комунікативних спсобностей, який визнається як ефективний спосіб підготовки до спілкування.

Завдяки результатам емпіричного дослідження було виявлено, що у студентів 6 та 4 курсів комунікативні вміння знаходяться на середньому рівні, та початок розвитку розпочинається з першого по четвертий курси і на шостому курсі знаходиться з невеликою різницею як на четвертому, але все ж таки розвиток продовжується якщо займатися тренінгами.

Тому, на нашу думку, у процесі професійної підготовки майбутніх психологів необхідно достатню увагу приділяти не лише накопиченню студентами теоретичного матеріалу в галузі практичної психології, а надзвичайно важливо прагнути розвинути у них професійні якості (комунікативність, емпатійність, чуйність тощо) та практичні навички професійної діяльності. Для досягнення цієї мети доцільним буде використання методів активного соціально-психологічного навчання, тренінгової форми роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Емельянов Ю.Н. Теория формирования и практика совершенствования коммуникативной компетентности: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.05 / Емельянов Ю.Н. – Л., 1990. – 403 с.
2. Жуков Ю.М. Диагностика и развитие компетентности в общении / Ю.М. Жуков, Л.А. Петровская, П.В. Растянников. – М.: Изд-во МГУ, 1991. – 96 с.
3. Макаровская И.В. Коммуникативная компетентность и представления учителя о себе: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / И.В.Макаровская. – СПб., 2003. – 24 с.
4. Митина Л.М. Психология труда и профессионального развития учителя / Л.М. Митина. – М.: Академия, 2004. – 320 с.
5. Нестерова И.Н. Формирование коммуникативной компетентности у студентов педвуза средством решения ситуативных коммуникативных педагогических задач: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / И.Н. Нестерова. – СПб., 2007. – 17 с.
6. Петровская Л.А. Компетентность в общении / Л.А. Петровская. – М.: МГУ, 2006. – 216 с.
7. Прозорова Е.В. Педагогические условия развития коммуникативной компетентности будущего учителя в процессе высшего профессионального

образования: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук: спец.13.00.01 / Е.В. Прозорова. – Хабаровск, 1998. – 21 с.

8. Тармаева Е.В. Развитие коммуникативной компетентности у будущих учителей: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук: спец.13.00.01 / Е.В. Тармаева. – Улан-Удэ, 2007. – 24 с.

9. Татур Ю.Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю.Г. Татур // Высшее образование сегодня. – 2004. – №3. – С. 20-26.

10. Пляка Л. В. Психологічні особливості формування комунікативних здібностей у майбутніх провізорів / Л. В. Пляка // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, серія Психологія. – Х., 2008. – Вип. 39. – № 793. – С. 351–354.

11. Пляка Л. В. Конфліктологічна компетентність як складова комунікативної компетентності майбутнього провізора / Л. В. Пляка, В. О. Тюріна // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, серія Психологія. – Х., 2008. – Вип. 40. – № 807. – С. 376–379.

12. Пляка Л. В. Формування емпатії як професійно значимої якості особистості майбутнього провізора / Л. В. Пляка // Педагогічний процес: теорія і практика. – К. : ЕКМО, 2008. – Вип. 3. – С. 210–217.

13. Пляка Л. В. Готовність до спілкування як прояв комунікативної компетентності майбутніх провізорів / Л. В. Пляка // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія: зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2008. – Вип. 18. – Ч. 1. – С. 167–171.

14. Пляка Л. В. Психологічні аспекти професійної комунікативної компетентності майбутнього провізора / Л. В. Пляка, В. О. Тюріна // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К., 2009. – Т. XI. – Ч. 4. – С. 438–446.

15. Пляка Л. В. Технологія розвитку комунікативної компетентності майбутніх провізорів у процесі професійної підготовки / Л. В. Пляка //

Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наукових праць. – К., 2009. – Вип. 2. – С. 298–305.

16. Пляка Л. В. Психологічні аспекти професійного спілкування провізора / Л. В. Пляка // Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія / редкол. В. С. Афанасенко та ін. – Х. : ХУПС, 2009. – Вип. 2 (33). – С. 204–208.

17. Пляка Л. В. Структура професійної комунікативної компетентності майбутніх провізорів / Л. В. Пляка // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К., 2010. – Т. XII, Ч. 2. – С. 221–229. Статті, опубліковані у збірниках матеріалів наукових конференцій:

18. Пляка Л. В. Комунікативна компетентність як фактор соціальної взаємодії у професійній діяльності провізора / Л. В. Пляка: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону»], (Ялта, 10–11 квітня 2008 р.). – Ялта : РВВ КГУ, 2008. – Вип. 4. – Ч. 1. – С. 51–54.

19. Пляка Л. В. Формування комунікативної компетентності на сучасному етапі модернізації освіти / Л. В. Пляка: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку»], (Суми, 1–18 травня 2008 р.). – Суми : ВВП Мрія-1, 2008. – Ч. II. – С. 253–256.

20. Пляка Л. В. Формування психологічної готовності студентів до професійної комунікативної діяльності: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України»], (Ялта, 18–20 вересня 2008 р.). – Ялта : РВВ КГУ, 2008. – Ч. 2. – С. 74–77.

21. Пляка Л. В. Зміст професійно-важливих якостей особистості майбутнього провізора / Л. В. Пляка // Нові технології навчання : зб. наукових праць. – Київ-Вінниця, 2008. – Вип. 55. – Ч. I. – С. 135–139.

22. Пляка Л. В. Формування конфліктологічної компетентності фахівця / Л. В. Пляка: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів України»], (Хмельницький, 14 листопада 2008 р.). – Хмельницький : НДПСУ, 2008. – С. 191–192.

23. Пляка Л. В. Формування комунікативних якостей фахівців у процесі розвитку соборності / Л. В. Пляка: матеріали науково-практичної конференції [«Психолого-педагогічні засади розвитку соборності особистості»], (Київ, 12 лютого 2009 р.). – К. : ПВТП LAT, 2009. – С. 65–67.

24. Пляка Л. В. Толерантність як складова професійної комунікативної компетентності майбутніх провізорів / Л. В. Пляка: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону»], (Ялта, 9–11 квітня 2009 р.). – Ялта : РВВ КГУ, 2009. – Вип. 5. – Ч. 2. – С. 145–147.

25. Пляка Л. В. Особливості комунікативної діяльності майбутніх провізорів / Л. В. Пляка: матеріали Міжнародної наукової конференції [«Актуальні проблеми сучасної освіти в світлі вимог Болонського процесу»], (Севастополь, 21–23 вересня 2009 р.). – Севастополь : СевНТУ, 2009. – С. 180–182.

26. Пляка Л. В. «Я-концепція» як показник розвитку професійної комунікативної компетентності у майбутніх провізорів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України»], (Ялта, 22–23 вересня 2009 р.). – Ялта : РВВ КГУ, 2009. – Ч. 2. – С. 70–72.

27. Пляка Л. В. Роль ділових ігор в процесі розвитку професійної комунікативної компетентності майбутніх провізорів: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених [«Актуальні питання створення нових лікарських засобів»], (Харків, 21–22 квітня 2010 р.). – Х. : НФаУ, 2010. – С. 477.

28. Ананьев Б. Г. К психофизиологии студенческого возраста // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы.— Л., 1974.— С. 3–15.
29. Батаршев А. В. Психодиагностика способности к общению, или как определить организаторские и коммуникативные качества личности.— М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001.— 176 с.
30. Белинская Е. П. Временные аспекты «Я-концепции» и идентичности // Мир психологии.— 1999.— № 3.— С. 140–147.
31. Долинська Л. В., Левченко М. В., Чепелева Н. В. та ін. Активні методи в роботі практичного психолога.— К., 1994.— 80 с.
32. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение.— Л.: ЛГУ, 1985.— 276 с.
33. Захаров В. П., Хрящева Н. Ю. Социально-психологический тренинг.— Л.: Изд-во ЛГУ, 1989.— 55 с.
34. Ковалев Г. А. Основные направления использования активного социального обучения в странах Запада // Психологический журнал.— 1989.— Т. 10.— № 1.— С. 127–136.
35. Куницына В. Н., Казаринова Н. В., Погольша В. Н. Межличностное общение: Учебник для вузов.— СПб.: Питер, 2003.— 544 с.
36. Парыгин Б. Д. Основы социально-психологической теории.— М.: Мысль, 1971.— 351 с.
37. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально/психологический тренинг.— М.: Изд/во МГУ, 1989.— 216 с.
38. Пов'якель Н. І. Психологічна готовність до партнерства і особливості професійної саморегуляції практичного психолога // Психологія: 36. наук. пр. НПУ ім. М. П. Драгоманова.— Вип. 2.— К., 1998.— С. 103–108.
39. Пов'якель Н. І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога: Монографія.— К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003.— 295 с.

40. Психогимнастика в тренинге / Под ред. Н. Ю. Хрящевой.— СПб.: Речь, Институт Тренинга, 2001.— 256 с.
41. Руденский Е. В. Социальная психология: Курс лекций.— М.; Новосибирск: ИНФРА/М, 1997.— 224 с.
42. Сидоренко О. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии.— СПб.: Речь, 2006.— 208 с.
43. Словарь практического психолога / Сост. С. Ю. Головин.— Минск: Харвест, 1997.— 800 с.
44. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования.— М.: Барс, 1996.
45. Хьел Л., Зиглер Д. Теории личности.— СПб., 1997.
46. Чепелева Н. В. Становлення професійної компетентності в системі вищої підготовки практичних психологів // Психолого-педагогічна наука і суспільна ідеологія: Матеріали методологічного семінару АПН України, 12 листопада 1998 р.— К.: Гнозис, 1998.— 605 с.
47. Чепелева Н. В., Пов'якель Н. І. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога // Психологія: Зб. наук. пр. НПУ ім. М. П. Драгоманова.— Вип. 3.— К., 1998.— С. 35–41.
48. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю.Н. Емельянов. – Л. : ЛГУ, 1985. – 342 с.
49. Жуков Ю.М. Коммуникативный тренинг / Ю.М. Жуков. – М. : Гардарики, 2003. – 223 с.
50. Забродський М.М. Педагогічна психологія / М.М. Забродський. – К. : МАУП, 2000. – 102 с.
51. Зубарев О. Теоретичні засади витлумачення явища білінгвізму / О. Зубарев // Мовні і концептуальні картини світу : збірник наукових праць. – науковий вісник Херсонського державного університетуН43К. : ВПЦ «Київський університет», 2007. – Вип. 21. – Ч. 1. – 308 с.

52. Касаткіна О.В. Розвиток комунікативної компетентності студентів на заняттях іноземної мови засобами комунікативних вправ / О.В. Касаткіна // Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. – К., 2004. – Т. 6. – Вип. 5. – С. 125–130.

53. Кремень В.Г. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : [монографія] / В.Г. Кремень ; за ред. І.А. Зязюна. – К., 2002. – 636 с.

54. Кручек В.А. Розвиток комунікативних умінь студентів-аграрників / В.А. Кручек // Науковий вісник Національного аграрного університету. – К. : 2001. – Вип. 37. – С. 342–346.

55. Максименко С.Д. Технологія спілкування. Психологічний інструментарій / С.Д. Максименко, М.М. Забродський. – К., 2005.

56. Мусатов С.О. Педагогічна комунікація в людському бутті та професійній діяльності / С.О. Мусатов // Сучасний вчитель як суб'єкт педагогічної комунікації : [науково-методичний посібник] / за ред. С.О. Мусатова. – К. : Наукова думка, 2003. – С. 120–138.

57. Хинш Р. Социальная компетенция / Р. Хинш, С. Витманн. – Х. : Гуманит. центр, 2005. – 192 с.

58. Хміль Ф.І. Ділове спілкування / Ф.І. Хміль. – К. : Академвидав, 2004. – 280 с.

59. Энциклопедия психологических тестов. Общение, лидерство, межличностные отношения. – М.: ООО «Издательство АСТ», 1997. – 304 с.

60. Женская психология / Составитель – к. п. н. Н.А. Литвинцева. – М.: АО Бизнес школа «Интел-синтез», 1994.

61. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебн. пособие. – 3-е изд. – М.: Академический Проект; фонд «Мир», 2005. – 336 с.

62. Кокун О.М. Теорія і практика обґрунтування вибору методичного забезпечення психологічного дослідження // Актуальні проблеми психології. – Т.У: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія / За

ред. С.Д. Максименка. – К.: ІВЦ Держстандарту України, 2009. – Вип.9. – С.158 – 169.

63. Корніяка О.М. Сучасні підходи до вивчення комунікативної компетентності особистості // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – Вип.3. – С.294 – 316.

64. Корніяка О.М. Вивчення розвитку комунікативної компетентності студентів // Психолінгвістика: Зб. наук. праць ДВНЗ “ Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди”. – Переяслав-Хмельницький: ПП “СКД”, 2009. – Вип. 3. – С.60 – 69. – 0,6.

65. Косарецкий С.Г. Психологические условия развития профессионального сознания будущих педагогов: Автореф. дис. ...канд. психол. наук. . – М., 1999. – 22 с.

66. Мерзлякова Е.Л. Чему и как учить учителей. Тренинг эффективного педагогического общения. – СПб.: Речь, 2007. – 296 с.

67. Пазухина С.В. Педагогическая успешность: диагностика и развитие профессионального сознания учителя: Учебное пособие. – СПб.:Речь, 2007. – 224 с.

68. Психология личности: тесты, опросники, методики / Авторы-составители: Н.В. Киршева, Н.В. Рябчикова . – М.: Геликон, 1995. – 220 с.

ДОДАТОК А

Тестовий матеріал:

- 1.
1. Повільні люди зазвичай діють мені на нерви.
2. Мене дратують метушливі, непосидючі люди.
3. Галасливі дитячі ігри переносю з працею.
4. Оригінальні, нестандартні особистості найчастіше діють на мене негативно.
5. Бездоганий у всіх відношеннях людина насторожив би мене.
- 2.
1. Мене зазвичай виводить з рівноваги некмітливий співрозмовник.
2. Мене дратують любителі поговорити.
3. Я обтяжувався б розмовою з байдужим для мене попутником в поїзді, літаку, якщо він проявить ініціативу.
4. Я обтяжувався б розмовами випадкового попутника, який поступається мені за рівнем знань і культури.
5. Мені важко знайти спільну мову з партнерами іншого інтелектуального рівня.
- 3.
1. Сучасна молодь викликає неприємні почуття своїм зовнішнім виглядом (зачіска, косметика, одяг).
2. Деякі люди справляють неприємне враження своїм безкультур'ям.
3. Представники деяких національностей в моєму оточенні відверто не симпатичні мені.
4. Є тип чоловіків (жінок), який я не виношу.
5. Терпіти не можу ділових партнерів з низьким професійним рівнем.
- 4.
1. Вважаю, що на грубість треба відповідати тим же.
2. Мені важко приховати, якщо людина мені чим-небудь неприємний.
3. Мене дратують люди, які прагнуть в суперечці настояти на своєму.

4. Мені неприємні самовпевнені люди.
 5. Зазвичай мені важко втриматися від зауваження на адресу озлобленого або нервового людини, який штовхається в транспорті.
- 5.
1. Я маю звичку повчати оточуючих.
 2. Невиховані люди обурюють мене.
 3. Я часто ловлю себе на тому, що намагаюся виховувати кого-небудь.
 4. Я за звичкою постійно роблю кому-небудь зауваження.
 5. Я люблю командувати близькими.
- 6.
1. Мене дратують люди похилого віку, коли в годину пік вони виявляються в міському транспорті або в магазинах.
 2. Жити в номері готелю зі сторонньою людиною - для мене просто катування.
 3. Коли партнер не погоджується в чомусь з моєї правильною позицією, то зазвичай це дратує мене.
 4. Я проявляю нетерпіння, коли мені заперечують.
 5. Мене дратує, якщо партнер робить щось по-своєму, не так, як мені того хочеться.
- 7.
1. Зазвичай я сподіваюся, що моїм кривдникам дістанеться по заслугах.
 2. Мене часто дорікають в буркотливості.
 3. Я довго пам'ятаю завдані мені образи тими, кого я ціную або поважаю.
 4. Не можна прощати товаришам по службі безтактні жарти.
 5. Якщо діловий партнер ненавмисно зачепить моє самолюбство, я на нього, проте, ображуся.
- 8.
1. Я засуджую людей, які плачуться в чужу жилетку.
 2. Внутрішньо я не схвалюю колег (приятелів), які при нагоді розповідають про свої хвороби.
 3. Я намагаюся йти від розмови, коли хто-небудь починає скаржитися на своє сімейне життя.
 4. Зазвичай я без особливої ??уваги вислуховую сповіді друзів (подруг).
 5. Мені іноді подобається позлити кого-небудь з рідних або друзів.
- 9.
1. Як правило, мені важко йти на поступки партнерам.
 2. Мені важко ладити з людьми, у яких поганий характер.
 3. Зазвичай я насилу пристосовуюся до нових партнерів по спільній роботі.
 4. Я утримуюся підтримувати відносини з дещо дивними людьми.
 5. Найчастіше я з принципу наполягаю на своєму, навіть якщо розумію, що партнер прав.

ДОДАТОК Б

Діагностика комунікативного контролю (М. Шнайдер)

1. Мені здається важким наслідувати інших людей.
2. Я зміг би зваляти дурня, щоб привернути увагу оточуючих.
3. З мене міг би вийти непоганий актор.
4. Іншим людям іноді здається, що мої переживання більш глибокі, ніж це є насправді.
5. У компанії я рідко опиняюся в центрі уваги.
6. У різних ситуаціях в спілкуванні з іншими людьми я часто поводжуся по-різному.
7. Я можу відстоювати тільки те, в чому щиро переконаний.
8. Щоб досягти успіху в справах і в стосунках з людьми, я часто буваю саме таким, яким мене очікують бачити.
9. Я можу бути дружелюбним з людьми, яких не виношу.
10. Я не завжди такий, яким здаюся.

ДОДАТОК В

Тест "Оцінка комунікабельності та організаторських здібностей"

1. Чи є у вас прагнення до вивчення людей і знайомств з різними людьми?
2. Чи подобається вам займатися громадською роботою?
3. Чи довго вас турбує почуття образи, завданої вам ким-небудь з ваших товаришів?
4. Чи завжди вам важко орієнтуватися в критичній ситуації?
5. Чи багато у вас друзів, з якими ви постійно спілкуєтесь?
6. Чи часто вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними вашої думки?
7. Чи вірно, що вам приємніше і простіше проводити час за книгами або за яким-небудь іншим заняттям, ніж з людьми?
8. Якщо виникли перешкоди у здійсненні ваших намірів, чи легко вам відмовитися від своїх намірів?
9. Чи легко ви встановлюєте контакти з людьми, які старші за вас за віком?
10. Чи любите ви придумувати або організовувати зі своїми товаришами різні ігри та розваги?
11. Чи важко вам включитися в нові для вас компанії (колективи)?
12. Чи часто ви відкладаєте на потім справи, які потрібно виконати сьогодні?
13. Чи легко вам вдається встановлювати контакти та спілкуватися з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете ви домогтися того, щоб ваші товариші діяли відповідно до вашої думки?
15. Чи важко ви освоюєтеся в новому колективі?
16. Чи правда, що у вас не буває конфліктів з товаришами через невиконання ними своїх обіцянок, зобов'язань, обов'язків?
17. Чи прагнете ви при нагоді познайомитися і поговорити з новою людиною?
18. Чи часто при вирішенні важливих справ ви приймаєте ініціативу на себе?
19. Чи дратують вас навколишні люди та чи хочеться вам побути на самоті?
20. Чи правда, що ви погано орієнтуєтесь в незнайомій для вас обстановці?
21. Чи подобається вам постійно знаходитися серед людей?

22. Чи виникає у вас роздратування, якщо вам не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи відчуваєте ви незадоволення, якщо доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
24. Чи правда, що ви втомлюєтеся від частого спілкування з товаришами?
25. Чи любите ви брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, які зачіпають інтереси ваших товаришів?
27. Чи правда, що ви відчуваєте себе невпевнено серед незнайомих людей?
28. Чи правда, що ви рідко прагнете довести свою правоту?
29. Чи вважаєте ви, що вам не становить особливих труднощів внести пожвавлення в малознайому групу?
30. Чи приймаєте ви участь у громадській роботі в школі (у навчальному закладі, на виробництві)?
31. Чи прагнете ви обмежити коло своїх знайомих?
32. Чи вірно, що ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не відразу було прийнято товаришами?
33. Чи відчуваєте ви себе невимушено, потрапивши в незнайомий колектив?
34. Чи охоче ви приступаєте до організації різних заходів для своїх товаришів?
35. Чи правда, що ви не відчуваєте себе досить упевненим і спокійним, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?
36. Чи часто ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?
37. Чи правда, що у вас багато друзів?
38. Чи часто ви опиняєтеся в центрі уваги своїх товаришів?
39. Чи часто ви стривожені і відчуваєте незручність при спілкуванні з малознайомими людьми?
40. Чи правда, що ви не дуже впевнено почуваете себе в оточенні великої групи своїх товаришів?

ДОДАТОК Г

Діагностика потреби у спілкуванні (за ю.Л. Орловим)

Тестовий матеріал

Я отримую задоволення від участі в різних урочистостях.

Я можу приглушити свої бажання, якщо вони суперечать бажанням моїх друзів.

Мені приємно виявляти прихильність до когось.

Я більше зосереджений на набутті впливу, ніж дружби.

Я відчуваю, що по відношенню до моїх друзів у мене більше прав, ніж обов'язків.

Коли я дізнаюся про успіхи свого друга, у мене чомусь погіршується настрій.

Щоб бути задоволеним собою, я повинен комусь у чомусь допомогти.

Мої турботи зникають, коли я опиняюся серед товаришів по роботі.

Мої товариші мені трохи набридли.

Коли я роблю погано роботу, присутність людей мене дратує.

Притиснутий до стіни, я кажу лише ту частину правди, яка, на мою думку, не шкодить моїм друзям чи знайомим.

У важкій ситуації я думаю не стільки про себе, скільки про близьку людину.

Неприємності у друзів викликають у мене такий стан, що я можу захворіти.

Мені приємно допомагати друзям, навіть якщо це завдасть мені значних клопотів.

Із поваги до товариша я можу погодитися з його думкою, навіть якщо він неправий.

Мені більше подобаються пригодницькі оповідання, ніж оповідання про кохання.

Сцени насилля в кіно мені огидні.

У стані самотності відчуваю тривогу і напруженість більше, ніколи я знаходжуся серед людей.

Я вважаю, що основною радістю у житті є спілкування.

Мені шкода покинутих собак та кішок.

Я віддаю перевагу мати менше друзів, але більш близьких.

Я люблю бувати серед друзів.

Я довго переживаю сварки з близькими.

У мене більше близьких людей, ніж у багатьох інших.
У мені більший потяг до досягнень, ніж до дружби.
Я більше довіряю власним інтуїції та уяві в погляді на людей, ніж судженням про них інших людей.
Я надаю більшого значення матеріальному благополуччю та престижу, ніж радості спілкування з приємними мені людьми.
Я співчуваю людям, у яких немає близьких друзів.
Стосовно мене люди часто невдячні.
Я люблю оповідання про безкорисливу дружбу та любов.
Заради друга я можу пожертвувати всім.
У дитинстві я входив до однієї "тісної" компанії.
Якби я був журналістом, мені подобалось би писати про дружбу.